

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ,
ΝΕΥΡΟΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ
«ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΦΑΝΗΣ»

Διευθυντής: Καθηγητής Ε.Σ. Πατσούρης

ΕΤΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ 2018

Ελληνική Βιβλιογραφία για τα Ναρκωτικά και το Αλκοόλ
Επιμέλεια Έκδοσης: Πετρούλα Πρασά

Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά

Πρόλογος

Για άλλη μια χρονιά το ΕΚΤΕΠΝ εκδίδει **την Ελληνική Βιβλιογραφία για τα Ναρκωτικά και το Αλκοόλ (έτος συλλογής 2018)**, με πάγιους στόχους την ενημέρωση των επαγγελματιών του χώρου, τη βοήθειά τους στο συγγραφικό και ερευνητικό τους έργο, αλλά και την συμβολή στις εργασίες των φοιτητών που αφορούν τα ναρκωτικά και το αλκοόλ. Ένας επιπλέον στόχος, εξίσου σημαντικός, είναι και η προβολή του ελληνικού επιστημονικού έργου στον τομέα των εξαρτήσεων.

Η παρούσα Βιβλιογραφία περιλαμβάνει 75 δημοσιεύσεις, 53 από αυτές ξενόγλωσσες και 22 ελληνικές. Ο αριθμός των προσκλήσεων εμφανίζει αυξητική τάση τα τελευταία 2-3 χρόνια και αυτό σημαίνει ότι επανάκαμψε η ερευνητική και η συγγραφική δραστηριότητα με θέμα τις εξαρτήσεις στην Ελλάδα, η οποία είχε ανακοπεί λόγω της οικονομικής κρίσης.

Φέτος, μετά από πολλά χρόνια, η βιβλιογραφία εκδίδεται και σε έντυπη μορφή και πιστεύουμε ότι αυτό θα διευκολύνει ακόμα περισσότερο τους συνεργάτες μας και το ευρύ κοινό.

Ολόκληρο το έργο πίσω από **την Ελληνική Βιβλιογραφία για τα Ναρκωτικά και το Αλκοόλ 2018** εκτελείται από ένα άτομο: **την κυρία Πετρούλα Πρασά, Υπεύθυνη του Τομέα Τεκμηρίωσης και Εκδόσεων**, η οποία συλλέγει και κατηγοριοποιεί τις δημοσιεύσεις και επιμελείται την έκδοση αυτή. Η κυρία Πρασά είναι επίσης υπεύθυνη για τη λειτουργία και τη φροντίδα της βιβλιοθήκης του ΕΠΙΨΥ και υπεύθυνη Διοικητικού Συντονισμού. Η δουλειά της είναι πάντα ποιοτικά άριστη, ενώ παράλληλα συντονίζει και παρακολουθεί και το ρυθμό του έργου των υπολοίπων συναδέλφων. Για την Πετρούλα θα μπορούσα να γράφω ατέλειωτα και αισθάνομαι ότι δεν μπορώ να την σκιαγραφήσω σε δυο-τρεις γραμμές. Η παρουσία της στο ΕΚΤΕΠΝ είναι πολύτιμη και για την ποιότητα του χαρακτήρα της και για την καλλιέργειά της. Χαίρομαι που έχω και φέτος την ευκαιρία να την ευχαριστήσω για το έργο της και για όλα όσα προσφέρει στην ομάδα μας.

Η βιβλιοθήκη του ΕΠΙΨΥ είναι ανοικτή στο κοινό και έχει ήδη διευκολύνει αρκετούς επαγγελματίες και φοιτητές στο έργο τους.

Η Βιβλιογραφία μπορεί επίσης να μεταφορτωθεί από τον δικτυακό τόπο του ΕΠΙΨΥ (www.epipsi.gr) και είναι διαθέσιμη και σε CD.

Μανίνα Τερζίδου
Επιστημονικά Υπεύθυνη
Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά (ΕΚΤΕΠΝ)

Εισαγωγή

Η **Ελληνική Βιβλιογραφία για τα Ναρκωτικά και το Αλκοόλ** εκδίδεται από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά (ΕΚΤΕΠΝ) ετησίως, με σκοπό να προβάλλει το έργο των Ελλήνων επιστημόνων που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της έρευνας για την χρήση ναρκωτικών ουσιών και αλκοόλ στην χώρα μας.

Στην παρούσα έκδοση που αφορά κυρίως προσκλήσεις του 2018, έχουμε συγκεντρώσει 75 τίτλους επιστημονικών εργασιών, τίτλους ερευνών, τίτλους βιβλίων, αποσπάσματα κεφαλαίων σε βιβλία, πρακτικά συνεδρίων, τίτλους διδακτορικών, αναρτημένες ανακοινώσεις σε συνέδρια, κτλ. Πιστεύουμε ότι μέσω των πηγών πληροφόρησής μας (Internet, δίκτυο συνεργατών, βιβλιοθήκες), έχουμε καλύψει ένα μεγάλο φάσμα του επιστημονικού έργου των Ελλήνων συγγραφέων αναφορικά με τα ως άνω κοινωνικά ζητήματα.

Η Βιβλιογραφία ξεκινά με την πρώτη ενότητα, η οποία περιέχει την ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία για το αλκοόλ και συνεχίζει με την δεύτερη ενότητα, η οποία περιέχει την ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία για τα ναρκωτικά, χωρισμένη σε θεματικές υποενότητες. Σε πολλές εργασίες παρατίθενται και οι διαθέσιμες προς εμάς περιλήψεις.

Ευχαριστούμε το δίκτυο των συνεργατών μας για την πολύτιμη συμβολή τους στην πραγματοποίηση αυτής της έκδοσης.

Πετρούλα Πρασά
Υπεύθυνη Τομέα Τεκμηρίωσης & Εκδόσεων
Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά
(ΕΚΤΕΠΝ)

Δείτε επίσης στην ιστοσελίδα του ΕΠΙΨΥ: www.epipsi.gr

ΕΠΙΨΥ (2019): *Ετήσια Έκθεση του ΕΚΤΕΠΝ για την Κατάσταση του Προβλήματος των Ναρκωτικών και των Οικογενειακών στην Ελλάδα 2018*. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά.

Ενότητα Α: ΑΛΚΟΟΛ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Eleftheriou, D., Benetou, V., et al. (2018). "Mediterranean diet and its components in relation to all-cause mortality: meta-analysis." *Br J Nutr.* 2018 Nov;120(10):1081-1097.

The beneficial association of the Mediterranean diet (MedDiet) with longevity has been consistently demonstrated, but the associations of MedDiet components have not been accordingly evaluated. We performed an updated meta-analysis of prospective cohort studies published up to 31 December 2017, to quantify the association of adherence to MedDiet, expressed as an index/score (MDS) and of its components with all-cause mortality. We estimated summary relative risks (SRR) and 95 % CI using random effects models. On the basis of thirty studies (225 600 deaths), SRR for the study-specific highest/lowest and per 1sd MDS increment were 0.79 (95 % CI 0.77, 0.81, I²=42 %, P-heterogeneity 0.02) and 0.92 (95 % CI 0.90, 0.94, I² 56 %, P-heterogeneity <0.01), respectively. Inversely, statistically significant associations were evident in stratified analyses by country, MDS range and publication year, with some evidence for heterogeneity across countries overall (P-heterogeneity 0.011), as well as across European countries (P=0.018). Regarding MDS components, relatively stronger and statistically significant inverse associations were highlighted for moderate/none-excessive alcohol consumption (0.86, 95 % CI 0.77, 0.97) and for above/below-the-median consumptions of fruit (0.88, 95 % CI 0.83, 0.94) and vegetables (0.94, 95 % CI 0.89, 0.98), whereas a positive association was apparent for above/below-the-median intake of meat (1.07, 95 % CI 1.01, 1.13). Our meta-analyses confirm the inverse association of MedDiet with mortality and highlight the dietary components that influence mostly this association. Our results are important for better understanding the role of MedDiet in health and proposing dietary changes to effectively increase adherence to this healthy dietary pattern.

2. Engchuan, W., Dimopoulos, A., et al. (2019). "Sociodemographic Indicators of Health Status Using a Machine Learning Approach and Data from the English Longitudinal Study of Aging (ELSA)."

Background: Studies on the effects of sociodemographic factors on health in aging now include the use of statistical models and machine learning. The aim of this study was to evaluate the determinants of health in aging using machine learning methods and to compare the accuracy with traditional methods. **Material and Methods:** The health status of 6,209 adults, age <65 years (n=1,585), 65-79 years (n=3,267), and >80 years (n=1,357) were measured using an established health metric (0-100) that incorporated physical function and activities of daily living (ADL). Data from the English Longitudinal Study of Ageing (ELSA) included socio-economic and sociodemographic characteristics and history of falls. Health-trend and personal-fitted variables were generated as predictors of health metrics using three machine learning methods, random forest (RF), deep learning (DL) and the linear model (LM), with calculation of the percentage increase in mean square error (%IncMSE) as a measure of the importance of a given predictive variable, when the variable was removed from the model. **Results:** Health-trend, physical activity, and personal-fitted variables were the main predictors of health, with the %IncMSE of 85.76%, 63.40%, and 46.71%, respectively. Age, employment status, alcohol consumption, and household income had the %IncMSE of 20.40%, 20.10%, 16.94%, and 13.61%, respectively. Performance of the RF method was similar to the traditional LM (p=0.7), but RF significantly outperformed DL (p=0.006). **Conclusions:** Machine learning methods can be used to evaluate multidimensional longitudinal health data and may provide accurate results with fewer requirements when compared with traditional statistical modeling.

3. Foscolou, A., Magriplis, E., et al. (2018). "Lifestyle determinants of healthy ageing in a Mediterranean population: The multinational MEDIS study." *Exp Gerontol.* 110: 35-41.

Background: To evaluate modifiable, lifestyle risk factors of cardiovascular disease (CVD) among older adults, across ageing, in the Mediterranean area. **Methods:** During 2005-2017, 3131 individuals from 26 Mediterranean islands of 5 countries, ≥65 years of age, were voluntarily enrolled. Anthropometrical, clinical and socio-demographic characteristics, dietary habits, lifestyle parameters were measured through standard procedures. Analyses were performed by year and across consecutive age groups of the participants. **Results:** A decrease in the prevalence of current smoking (p < 0.001), engagement in physical activities (p = 0.001) and participation in social events (p = 0.001) for every year increase in age was found. Moderate alcohol drinking increased through ageing (p = 0.008), whereas adherence to Mediterranean diet remained stable, but adequate (p = 0.90). Trend analysis also revealed that a quadratic (U-shape) function better characterized the association between ageing

and total cardiometabolic risk factors burden (p for trend <0.001). **Conclusions:** The gaps in the understanding of factors affecting longevity and healthy ageing remain; public health authorities and stakeholders should focus on the lifestyle determinants of healthy ageing, that seems to be an effective mean for improving older peoples' health.

4. Georgakis, M., Dessypris, N., et al. (2019). "Perinatal and early life risk factors for childhood brain tumors: Is instrument-assisted delivery associated with higher risk?" Cancer Epidemiol. 59: 178-184.

Background: The childhood peak of brain tumors suggests that early-life exposures might have a role in their etiology. Hence, we examined in the Greek National Registry for Childhood Hematological Malignancies and Solid tumors (NARECHEM-ST) whether perinatal and early-life risk factors influence the risk of childhood brain tumors. **Methods:** In a nationwide case-control study, we included 203 cases (0-14 years) with a diagnosis of brain tumor in NARECHEM-ST (2010-2016) and 406 age-, sex-, and center-matched hospital controls. Information was collected via interviews with the guardians and we analyzed the variables of interest in multivariable conditional logistic regression models. **Results:** Instrument-assisted delivery was associated with higher (OR: 7.82, 95%CI: 2.18-28.03), whereas caesarean delivery with lower (OR: 0.67, 95%CI: 0.45-0.99) risk of childhood brain tumors, as compared to spontaneous vaginal delivery. Maternal alcohol consumption during pregnancy (OR: 2.35, 95%CI: 1.45-3.81) and history of living in a farm (OR: 4.98, 2.40-10.32) increased the odds of childhood brain tumors. Conversely, higher birth order was associated with lower risk (OR for 2nd vs. 1st child: 0.60, 95%CI: 0.40-0.89 and OR for 3rd vs. 1st: 0.34, 95%CI: 0.18-0.63). Birth weight, gestational age, parental age, history of infertility, smoking during pregnancy, allergic diseases, and maternal diseases during pregnancy showed no significant associations. **Conclusions:** Perinatal and early-life risk factors, and specifically indicators of brain trauma, exposure to toxic agents and immune system maturation, might be involved in the pathogenesis of childhood brain tumors. Larger studies should aim to replicate our findings and examine associations with tumor subtypes.

5. Hennessy, E., Tanner-Smith, E., et al. (2019). "Comparative Effectiveness of Brief Alcohol Interventions for College Students: Results from a Network Meta-Analysis." Prev Sci.

Late adolescence is a time of increased drinking, and alcohol plays a predominant role in college social experiences. Colleges seeking to prevent students' hazardous drinking may elect to implement brief alcohol interventions (BAIs). However, numerous manualized BAIs exist, so an important question remains regarding the comparative effectiveness of these different types of BAIs for college students. This study uses network meta-analyses (NMA) to compare seven manualized BAIs for reducing problematic alcohol use among college students. We systematically searched multiple sources for literature, and we screened studies and extracted data in duplicate. For the quantitative synthesis, we employed a random-effects frequentist NMA to determine the effectiveness of different BAIs compared to controls and estimated the relative effectiveness ranking of each BAI. A systematic literature search resulted in 52 included studies: On average, 58% of participants were male, 75% were binge drinkers, and 20% were fraternity/sorority-affiliated students. Consistency models demonstrated that BASICS was consistently effective in reducing students' problematic alcohol use (ES range: $g = -0.23$, 95%CI [-0.36, -0.16] to $g = -0.36$, 95% CI [-0.55, -0.18]), but AlcoholEDU ($g = -0.13$, 95%CI [-0.22, -0.04]), e-CHUG ($g = -0.35$, 95%CI [-0.45, -0.05]), and THRIVE ($g = -0.47$, 95%CI [-0.60, -0.33]) were also effective for some outcomes. Intervention rankings indicated that BASICS, THRIVE, and AlcoholEDU hold the most promise for future trials. Several BAIs appear effective for college students. BASICS was the most effective but is resource intensive and may be better suited for higher risk students; THRIVE and e-CHUG are less resource intensive and show promise for universal prevention efforts.

6. Khaderi, S. (2019). "Introduction: Alcohol and Alcoholism." Clin Liver Dis. 1: 1-10.

This article discusses alcohol use throughout history. The discovery and cultivation of wine and beer and distillation of spirits are explored. The article spans prehistory, Egypt, Ancient Greece, Ancient Rome, Europe, and the Americas; and the religions Judaism, Christianity, and Islam. Also explored are the history and distillation of rum, gin, and champagne. Effects of alcohol use on society are discussed.

7. Köhler, C., Evangelou, E., et al. (2018). "Mapping risk factors for depression across the lifespan: An umbrella review of evidence from meta-analyses and Mendelian randomization studies." J Psychiatr Res. 103: 189-207.

The development of depression may involve a complex interplay of environmental and genetic risk factors. PubMed and PsycInfo databases were searched from inception through August 3, 2017, to identify meta-analyses and Mendelian randomization (MR) studies of environmental risk factors associated with depression. For each eligible meta-analysis, we estimated the summary effect size and its 95% confidence interval (CI) by random-effects modeling, the 95% prediction interval, heterogeneity with I^2 , and evidence of small-study effects and excess significance bias. Seventy meta-analytic reviews met the eligibility criteria and provided 134 meta-analyses for associations from 1283 primary studies. While 109 associations were nominally significant ($P < 0.05$), only 8 met the criteria for convincing evidence and, when limited to prospective studies, convincing evidence was found in 6 (widowhood, physical abuse during childhood, obesity, having 4-5 metabolic risk factors, sexual dysfunction, job strain). In studies in which depression was assessed through a structured diagnostic interview, only associations with widowhood, job strain, and being a Gulf War veteran were supported by convincing evidence. Additionally, 8 MR studies were included and provided no consistent evidence for the causal effects of obesity, smoking, and alcohol consumption. The proportion of variance explained by genetic risk factors was extremely small (0.1-0.4%), which limited the evidence provided by the MR studies. Our findings suggest that despite the large number of putative risk factors investigated in the literature, few associations were supported by robust evidence. The current findings may have clinical and research implications for the early identification of individuals at risk for depression.

8. Kollia, N., Caballero, F., et al. (2018). "Social determinants, health status and 10-year mortality among 10,906 older adults from the English longitudinal study of aging: the ATHLOS project." BMC Public Health. 18(1): 1357.

Background: In either rich or poor countries, people's health widely depends on the social conditions in which they live and work - the social determinants of health. The aim of the present work was to explore the association of educational and financial status with healthy aging and mortality. **Methods:** Data from the English Longitudinal Study of Aging (ELSA) were studied ($n = 10,906$ participants, 64 ± 11 years, 55% women). A set of 45 self-reported health items and measured tests were used to generate a latent health metric reflecting levels of functioning referred to as health metric (higher values indicated better health status). Overall mortality after 10-years of follow-up (2002-2012) was recorded. **Results:** Both education and household wealth over time were positively associated with the health metric ($p < 0.001$) and negatively with overall mortality ($p < 0.001$). Lifestyle behaviors (i.e., physical activity, smoking habits and alcohol consumption) mediated the effect of education and household wealth on the health metric and the latter mediated their effect on overall mortality. **Conclusions:** In conclusion, reducing socioeconomic disparities in health by improving the access to education and by providing financial opportunities should be among the priorities in improving the health of older adults.

9. Kossioni, A., Hajto-Bryk, J., et al. (2018). "Practical Guidelines for Physicians in Promoting Oral Health in Frail Older Adults." J Am Med Dir Assoc. 19(12): 1039-1046.

Good oral health in old age is particularly important for maintaining adequate oral function, preventing pain and discomfort, controlling localized or systemic inflammation, sustaining social interaction, and preserving quality of life. Given that oral health is an integral part of general health and well-being, and that major chronic systemic and oral diseases share common risk factors, oral health prevention and promotion should be embedded within routine medical assessment and care provision. The role of medical physicians, particularly primary care physicians, geriatricians, and elderly care physicians, in community and long-term care facilities in assessing and promoting oral health in frail older adults is critical and has been emphasized in recent European recommendations. All physicians should appreciate the importance of oral health and incorporate an initial oral health screening into routine medical assessment and care. A short interview with patients and carers on current oral health practices may help to assess the risk for rapid oral health deterioration. The interview should be followed by an oral health assessment, using validated tools, for nondental health care providers. Based on these findings, the physician should decide on necessary follow-up procedures, which may include oral health counseling and/or dental referral. Oral health counseling should include advice on daily oral, mucosal, and denture hygiene; denture

maintenance; dietary advice; smoking cessation; limitation of harmful alcohol consumption; management of xerostomia; and frequent dental review. To enable physicians to perform the tasks recommended in this publication, appropriate teaching at both undergraduate and postgraduate levels must be delivered in addition to provision of appropriate continuing education courses.

10. Kouimtsidis, C., Bosco, A., et al. (2017). "A feasibility randomised controlled trial of extended brief intervention for alcohol misuse in adults with mild to moderate intellectual disabilities living in the community; The EBI-LD study." Trials. 18(1): 216.

Background: Extended brief interventions (EBIs) are effective in targeting alcohol misuse in the general population. However, little is known of the effects of EBI in adults with intellectual (also known as learning) disabilities. In this feasibility trial we compared EBI with usual care for alcohol misuse in adults with mild to moderate Intellectual Disability (ID). **Methods:** The study took place in three community ID networks of services in England. Participants aged 18-65 years with reported alcohol problems, a score ≥ 8 on the Alcohol Use Disorder Identification Test (AUDIT), and IQ < 70 ($\pm 5\%$ CI) were recruited and were randomly allocated to either EBI (five weekly sessions and one follow-up at 8 weeks) and usual care or usual care alone. Research assistants were blind to arm allocation. Research assessments took place at baseline, 2 and 3 months. The primary outcome was reduction in alcohol consumption measured by the AUDIT. Preliminary health economic analysis was performed to investigate the costs of delivering EBI and the feasibility of a cost-effectiveness analysis in a full trial. The trial is closed. **Results:** Participants were recruited from January 2014 to August 2015. Thirty individuals were randomised (15 in each arm) and provided primary outcome data. In regard to harmful drinking, at baseline, all the participants exceeded the relevant threshold. At 8 weeks, the proportion of participants with harmful drinking had decreased to 60% for both groups, and at 12 weeks it had decreased by 66% and 46% for the intervention and the control groups, respectively. The unit cost for the delivery of EBI is £430. **Conclusions:** Recruitment to this trial has been proven challenging as prevalence of alcohol misuse in the targeted population was lower than anticipated. EBI may provide an effective low-intensity treatment for this population. Participants' and carers' feedback on their experience was overall positive. Further work needs to be undertaken to ascertain the group of participants that should be participating in a future definitive trial.

11. Kouimtsidis, C., Scior, K., et al. (2017). "Development and evaluation of a manual for extended brief intervention for alcohol misuse for adults with mild to moderate intellectual disabilities living in the community: The EBI-LD study manual." J Appl Res Intellect Disabil. 1: 42-48.

Background: Extended brief interventions for alcohol misuse are effective in the general population. The process of manualising the first ever such intervention for people with mild to moderate intellectual disabilities in the UK is the focus of this study. **Methods:** The manual was an adaptation of existing manuals based on Motivational Enhancement and Cognitive Behaviour Therapy and was used in a feasibility randomized controlled trial, the EBI-LD study. The sessions were recorded and scored using an adapted version of the Yale Adherence and Competence Scale (YACS II). Feedback was provided by therapists. The trial is closed. Registered: isrctn.com; ISRCTN58783633. **Results:** The quality of the sessions provided was rated as good. Therapists were able to cover all topics within each session. Main challenges included session duration and homework task completion. **Conclusions:** We recommend the duration of the sessions to be extended to 40 min to accommodate carers in the session and to enhance their support in homework task completion.

12. Magriplis, E., Dimakopoulos, I., et al. (2019). "Aims, design and preliminary findings of the Hellenic National Nutrition and Health Survey (HNNHS)." BMC Med Res Methodol. 19(1): 37.

Background: The aim of the Hellenic National Nutrition and Health Survey was to assess nutritional intake, health status and various behaviors in a representative sample of the Greek population. **Methods:** Data collection took place from 01.09.2013 to 31.05.2015. Random stratified sampling was performed by (a) geographical density criteria of Greece (7 regions), (b) age group of the reference population (< 19 , 20-64 and > 65 years) and (c) gender distribution. The final population enrolled included (throughout Greece), 4574 individuals (42.5% men; 57.5% women of who 47.2% were from Athens metropolitan area, 18.5% from Central Macedonia, and the remaining 34% almost equally scattered throughout the country (p for the comparisons with official statistics by

region, age group and sex > 0.7). Questionnaires developed were based on extensive review of the literature, following a validation procedure when necessary. **Results:** Preliminary analyses revealed that 32% of the adult population were overweight and 15.5% were obese, with significant gender differences in total and per age group ($p < 0.001$, for all). The majority of the adult population reported being active smokers (50.4%) or regular alcohol consumers (72.4%); with significant gender differences ($p < 0.001$, for all). Prevalence of hyperlipidemia was 16.7%, cardiovascular disease 13.9%, hypertension 13.3%, thyroid disease 13.8%, and Diabetes Mellitus 3.6%. Significant gender and age group differences were found in various diseases. **Conclusions:** Study's preliminary results provide valuable information about the Hellenic population's health. Findings from this survey could be used to detect disease risk factors for public health prevention policies and programs.

13. Manolis, T., Manolis, A., et al. (2018). "Cardiovascular effects of alcohol: A double-edged sword / how to remain at the nadir point of the J-Curve?" Alcohol. 76: 117-129.

Background: In addition to its established harmful effects on the liver and other organs, heavy alcohol use confers deleterious effects on the cardiovascular (CV) system, as well. However, data have emerged that light/moderate alcohol consumption (1 drink/day for women and 1-2 drinks/day for men) may be protective against CV disease. **Objectives/Methods:** English articles regarding the CV effects of alcohol/ethanol were reviewed by search in Medline, Scopus, and Google Scholar. **Results:** A J-shaped curve has been proposed to illustrate a differential effect of alcohol on the CV system with the lowest point on the curve (light/moderate drinking) corresponding to optimal exposure to alcohol, which may confer cardioprotection, the rather neutral effect of non-drinking, and the highest risk of heavy and/or binge drinking reflecting the consequence of harmful exposure. However, staying at the nadir of this J-shaped curve appears difficult. Furthermore, concern and distrust have also been raised about the quality of evidence for such "cardioprotection", emphasizing the need for further randomized controlled trials. Another concern relates to the risk of moderate drinking leading to problem drinking, since alcohol is the most common addictive substance. **Conclusion:** Optimal exposure to alcohol (light/moderate use) means that one needs to stay at the nadir of the J-shaped curve for alcohol use to avail oneself of possible cardioprotection, and this may not be an easy thing to accomplish and/or adhere to, especially if one "likes" alcohol drinking. However, the evidence of "cardioprotection" conferred by alcohol has also been refuted, due to lack of randomized controlled trials.

14. Marakis, G., Kontopoulou, L., et al. (2018). "Development and relative validity of a self-administered semi-quantitative drinks frequency questionnaire, validated in a population of university students." Nutr Diet. In press.

Aim: Drinks can contribute to energy as well as micro- and macro-nutrient intake. Drink-specific, validated, quick and easy to administer questionnaires are needed to monitor secular trends in beverage consumption for different populations. The aim of the present cross-sectional study was to develop and validate a drink-specific questionnaire for the Greek population. **Methods:** A 41-item semi-quantitative drinks frequency questionnaire (DFQ) was developed and validated against 7-day weighed food records, among young Greek adults. Wilcoxon ranks tests, Kendall tau-b correlations and Bland-Altman plot were used to compare the two methods. Fifty-nine Greek University students (28 males, 31 females) completed both methods. **Results:** No difference was observed in total drinks intake between the two methods. The Bland-Altman plot showed that the two methods are likely to agree concerning the total drinks intake. Wilcoxon's rank test showed no significant differences between the two methods, except for the 'whiskey/vodka/gin' intake ($P < 0.001$). 'Good' agreement ($\text{tau-b} > 0.61$) was observed for most DFQ items, including low-fat and chocolate milk, hot chocolate, Greek/espresso coffee, commercial tea, packaged fruit juices, wine, alcohol-free beer, light cola-type drinks and water (tap/bottled/sparkling). 'Low' agreement (< 0.30) was noted for filtered/instant/iced coffee, freshly squeezed orange juice and some alcoholic drinks (beer/whiskey/vodka/gin). **Conclusions:** The DFQ appears to be an overall valid means of estimating the habitual intake of drinks in large-scale epidemiological surveys. The study supports the use of DFQ for assessing drinks consumption patterns and secular trends.

15. Panagiotakos, D., Kouli, G., et al. (2018). "Beer, wine consumption, and 10-year CVD incidence: the ATTICA study." Eur J Clin Nutr. in press.

Background/Objectives: Low/moderate alcohol consumption seems to be protective against cardiovascular disease (CVD). This study aimed to investigate the association of wine/beer consumption with the 10-year CVD incidence. **Subjects/Methods:** During 2001-2002, 3042 CVD-free adults consented to participate in the ATTICA

study; of them 2583 completed the 10-year follow-up (85% participation rate), but precise information about fatal/nonfatal CVD incidence (myocardial infarction, angina pectoris, cardiac ischemia, heart failure, chronic arrhythmias, and stroke) was available in 2020 participants (overall retention rate 66%). Alcohol/ethanol intake and the alcoholic beverages consumed were assessed; participants were categorized into three groups (no use; ≤ 1 glass/week; >1 glass/week). **Results:** Alcohol drinking was reported by 56% of the participants who did not develop a CVD event and 49% of those who had ($p = 0.04$); whereas ethanol intake was 14 ± 16 g among those who did not had an event vs. 21 ± 18 g among those who had a CVD event ($p < 0.001$). A strong inverse and similar association between low wine/beer intake (≤ 1 glass/week) and the risk of developing CVD was observed [HR: 0.40, 95% confidence interval (CI): 0.17-0.98; and HR: 0.43, 95% CI: 0.20-0.93, respectively], as compared to abstinence. No significant association was found in participants exceeding drinking 1 glass/week compared with abstainers. Compared to <2 g/day ethanol intake, participants who reported 2-10, 10-20, and >20 g/day had CVD-risk HRs (95% CI) of 0.60 (0.40-0.98), 1.22 (0.60-1.14), and 1.81 (0.70-4.61), respectively. **Conclusions:** This study revealed similar results of low wine/beer consumption against CVD incidence, mainly due to its implication on low-grade chronic inflammation.

16. Papazisis, G., Tsakiridis, I., et al. (2018). "Nonmedical Use of Prescription Drugs among Medical Students and the Relationship With Illicit Drug, Tobacco, and Alcohol Use." Subst Abuse. 12.

Nonmedical use of prescription medications is a growing health problem including not only the opioid painkiller overdose epidemic but also benzodiazepine and stimulants misuse. Medical students express considerable high percentages of prescription drug misuse but also of illicit drug use, with cannabis being the frequently used illicit drug. We report the final results of a cross-sectional study among medical students that examined prevalence and motivation for use and suggest that medical students display similar patterns of misuse, for both licit and illicit drugs, to other students. Furthermore, a correlation was found between illicit drugs use with tranquilizers misuse and between smoking and alcohol misuse with opioids, sleeping drugs, and stimulants use. Considering that substance use during medical school affects students' personal and professional lives and has potential consequences for their patients, further studies are needed to elucidate the prevalence but also the motivation for that use.

17. Ragia, G. and Manolopoulos, V. (2018). "From Homer and Hippocrates to modern personalized medicine: is there a role for pharmacoepigenomics in the treatment of alcohol addiction?" Pharmacogenomics 19(6): 513-516.

From the earliest times to the present, alcohol has evolved as part of life and culture. For most adults, moderate alcohol use is harmless, however, it lies at one end of a range that moves through alcohol abuse to alcohol addiction. Alcohol addiction is a serious and chronic psychiatric disorder that, on top of its heavy consequences on health, also brings significant social and economic losses to individuals and society at large. Pharmacotherapy of alcohol addiction exists, but its effectiveness varies significantly among individuals. Genomic and nongenomic factors are significant contributors to interindividual variation in the clinical presentation of alcohol problems and the response to a given treatment. In addition, emerging evidence suggests pharmacoepigenomics of alcohol addiction as a novel promising area for improvement of alcohol addiction management.

18. Ricci, C., Wood, A., et al. (2018). "Alcohol intake in relation to non-fatal and fatal coronary heart disease and stroke: EPIC-CVD case-cohort study." BMJ. 361: 934.

Objective: To investigate the association between alcohol consumption (at baseline and over lifetime) and non-fatal and fatal coronary heart disease (CHD) and stroke. **Design:** Multicentre case-cohort study. **Setting:** A study of cardiovascular disease (CVD) determinants within the European Prospective Investigation into Cancer and nutrition cohort (EPIC-CVD) from eight European countries. **Participants:** 32 549 participants without baseline CVD, comprised of incident CVD cases and a subcohort for comparison. **Main Outcome Measures:** Non-fatal and fatal CHD and stroke (including ischaemic and haemorrhagic stroke). **Results:** There were 9307 non-fatal CHD events, 1699 fatal CHD, 5855 non-fatal stroke, and 733 fatal stroke. Baseline alcohol intake was inversely associated with non-fatal CHD, with a hazard ratio of 0.94 (95% confidence interval 0.92 to 0.96) per 12 g/day higher intake. There was a J shaped association between baseline alcohol intake and risk of fatal CHD. The hazard ratios were 0.83 (0.70 to 0.98), 0.65 (0.53 to 0.81), and 0.82 (0.65 to 1.03) for categories 5.0-14.9 g/day, 15.0-29.9

g/day, and 30.0-59.9 g/day of total alcohol intake, respectively, compared with 0.1-4.9 g/day. In contrast, hazard ratios for non-fatal and fatal stroke risk were 1.04 (1.02 to 1.07), and 1.05 (0.98 to 1.13) per 12 g/day increase in baseline alcohol intake, respectively, including broadly similar findings for ischaemic and haemorrhagic stroke. Associations with cardiovascular outcomes were broadly similar with average lifetime alcohol consumption as for baseline alcohol intake, and across the eight countries studied. There was no strong evidence for interactions of alcohol consumption with smoking status on the risk of CVD events. **Conclusions:** Alcohol intake was inversely associated with non-fatal CHD risk but positively associated with the risk of different stroke subtypes. This highlights the opposing associations of alcohol intake with different CVD types and strengthens the evidence for policies to reduce alcohol consumption.

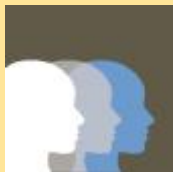
19. Tyrovolas, S., Kassebaum, N., et al. (2018). "The burden of disease in Greece, health loss, risk factors, and health financing, 2000-16: an analysis of the Global Burden of Disease Study 2016." Lancet Public Health. 3(8): 395-406.

Background: Following the economic crisis in Greece in 2010, the country's ongoing austerity measures include a substantial contraction of health-care expenditure, with reports of subsequent negative health consequences. A comprehensive evaluation of mortality and morbidity is required to understand the current challenges of public health in Greece. **Methods:** We used the results of the Global Burden of Diseases, Injuries, and Risk Factors Study (GBD) 2016 to describe the patterns of death and disability among those living in Greece from 2000 to 2010 (pre-austerity) and 2010 to 2016 (post-austerity), and compared trends in health outcomes and health expenditure to those in Cyprus and western Europe. We estimated all-cause mortality from vital registration data, and we calculated cause-specific deaths and years of life lost. Age-standardised mortality rates were compared using the annualised rate of change (ARC). Mortality risk factors were assessed using a comparative risk assessment framework for 84 risk factors and clusters to calculative summary exposure values and population attributable fraction statistics. We assessed the association between trends in total, government, out-of-pocket, and prepaid public health expenditure and all-cause mortality with a segmented correlation analysis. **Findings:** All-age mortality in Greece increased from 944.5 (95% uncertainty interval [UI] 923.1-964.5) deaths per 100 000 in 2000 to 997.8 (975.4-1018) in 2010 and 1174.9 (1107.4-1243.2) in 2016, with a higher ARC after 2010 and the introduction of austerity (2.72% [1.65 to 3.74] for 2010-16) than before (0.55% [0.24 to 0.85] for 2000-10) or in western Europe during the same period (0.86% [0.54 to 1.17]). Age-standardised reduction in ARC approximately halved from 2000-10 (-1.61 [95% UI -1.91 to -1.30]) to 2010-16 (-0.87% [-2.03 to 0.20]), with post-2010 ARC similar to that in Cyprus (-0.86% [-1.4 to -0.36]) and lower than in western Europe (-1.14% [-1.48 to -0.81]). Mortality changes in Greece coincided with a rapid decrease in government health expenditure, but also with aggregate population ageing from 2010 to 2016 that was faster than observed in Cyprus. Causes of death that increased were largely those that are responsive to health care. Comparable temporal and age patterns were noted for non-fatal health outcomes, with a somewhat faster rise in years lived with disability since 2010 in Greece compared with Cyprus and western Europe. Risk factor exposures, especially high body-mass index, smoking, and alcohol use, explained much of the mortality increase in Greek adults aged 15-49 years, but only explained a minority of that in adults older than 70 years. **Interpretation:** The findings of increases in total deaths and accelerated population ageing call for specific focus from health policy makers to ensure the health-care system is equipped to meet the needs of the people in Greece.

Ενότητα Β: ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ

Θεματικές Υποενότητες

1. ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑ

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

1. **Apostolopoulos, A., Michopoulos, I., et al. (2018). "Prisoners in Greek prisons: Correlation of demographic and psychosocial data with committed crimes." Psychiatriki 29(2): 137-148.**

Previous literature shows an association between several psychosocial factors or life events in general and delinquency. Factors such as gender, cannabis and drugs use are firmly connected to delinquency. Similarly, interpersonal violent behavior appears to be more frequent in people with lower socioeconomic status and people with lower education. The association of these factors with the violent or non-violent crimes, especially in Greek research literature, is very limited. The present study is an attempt to examine in a Greek prison population the correlation of demographic and psychosocial factors with violent and non-violent crime. The prison population sample comprised of 308 males from a total of 1300 prisoners, aged between 18 and 77 years old. The survey was conducted from January 2012 until August 2013 in Korydallos and Domokos prisons. In our prison population sample most of the crimes were non-violent. The prisoners were urban dwellers, of young age, were not married and were in short-term relationships on average. They had completed their military obligations, were not live alone, and have been working in the last six months before being imprisoned, in manual labor. They had low-grade education and poor school achievements, had been brawling with classmates and had history of antisocial behavior (liked to "put fire" and abuse animals). They report good relationships with their parents; however, they had experienced violence in parental relationships and some kind of violence, mainly by the father and secondarily by the mother. They have not been involved in gangs necessarily and have a history from a young age, of alcohol, cannabis and drugs use. Cannabis use history was reported by 208 prisoners (67.5%) and 133 (63.9%) of them started using at the age of 10-15 years old. A total of 179 prisoners (58.5%) reported a history of drug use, about half of them (50.3%) reported being addicted to a combination of drugs. For 40.8% (n=73) drug use was initiated in the age of 10-15 years old, while the largest percentage (46.4%) of prisoners mentioned as starting age 16-20 years old. Although the above features underline the great differences between prison population and the general population, there are no significant associations of these factors with violent or non-violent crime. However, the prisoners with drug use history were 65% less likely to have been sentenced for violent crime. Also, the prisoners exempted from their military duties, were 49% less likely to have committed violent crime.

2. **Papazisis, G., Siafis, S., et al. (2018). "Prevalence of Cannabis Use Among Medical Students: A Systematic Review and Meta-analysis." Subst Abuse. 12.**

Objective: Cannabis is reported to be the most common illicit substance used among medical students; however, the number of related studies is limited and their results are not systematically reviewed. The aim of our study was to analyze the prevalence of lifetime and current use of cannabis among medical students worldwide. **Methods:** A systematic review and meta-analysis was performed with adherence to the PRISMA guidelines. The electronic databases PubMed, Scopus, and Cochrane library were searched for studies on the prevalence of cannabis use among medical students. Prevalence of lifetime, past-year, and past-month cannabis use was extracted. Pooled prevalence and relative risk for sex were calculated using the random effects model and subgroup analyses were conducted. **Results:** A total of 38 observational (cross-sectional and cohort) studies were included (total number of participants 19 932), and most of them were conducted in Europe, Central and Southern America, and the United States. Overall pooled prevalence of lifetime cannabis use was 31.4% (95% confidence interval [CI]: 23.7%-39.6%), past-year use was 17.2% (95% CI: 10.8%-24.6%), and past-month use was 8.8% (95% CI: 5.6%-12.5%). Men displayed higher rates of cannabis use with a pooled relative risk of 1.55 (95% CI: 1.32-1.81). Heterogeneity was high ($I^2 > 75\%$) and there

were differences among continents in all outcomes ($P < .001$). **Conclusions:** In conclusion, 1 in 3 medical students has used cannabis, whereas 8.8% were current users. Significant differences among continents were observed, but common finding was that male students tend to consume cannabis more often than female students.

3. Papazisis, G., Tsakiridis, I., et al. (2018). "Nonmedical Use of Prescription Drugs among Medical Students and the Relationship With Illicit Drug, Tobacco, and Alcohol Use." Subst Abuse. 12.

Nonmedical use of prescription medications is a growing health problem including not only the opioid painkiller overdose epidemic but also benzodiazepine and stimulants misuse. Medical students express considerable high percentages of prescription drug misuse but also of illicit drug use, with cannabis being the frequently used illicit drug. We report the final results of a cross-sectional study among medical students that examined prevalence and motivation for use and suggest that medical students display similar patterns of misuse, for both licit and illicit drugs, to other students. Furthermore, a correlation was found between illicit drugs use with tranquilizers misuse and between smoking and alcohol misuse with opioids, sleeping drugs, and stimulants use. Considering that substance use during medical school affects students' personal and professional lives and has potential consequences for their patients, further studies are needed to elucidate the prevalence but also the motivation for that use.

4. Tsitsimpikou, C., Tsarouhas, K., et al. (2018). "Health risk behaviors among high school and university adolescent students." Exp Ther Med. 16(4): 3433-3438.

Tobacco, alcohol and drug abuse constitute a public health concern. Data regarding health risk behaviors among Greek youth are scarce. The aim of the present study was to investigate health risk behaviors of a large adolescent sample (730 adolescents, 294 males and 436 females), residing in different areas of Greece, trace perceived side effects and associate the findings with the adopted lifestyle. High school students and University newcomers, aged 14-21 years (17.8 ± 4.5 years), self-reported health risk behaviors via an anonymous, closed-type, validated questionnaire. Simultaneous adoption of unhealthy habits, such as smoking and drug abuse, were not independent ($\chi^2=38.668$, $P=0.01$). Age was the most significant factor in the adoption of unhealthy behaviors; smoking ($\chi^2=27.220$, $P=0.01$), misuse of cannabis and recreational drugs ($\chi^2=9.874$, $P=0.05$) and combining alcohol and smoking with entertainment ($\chi^2=8.708$, $P=0.05$; $\chi^2=317.309$, $P=0.05$, respectively) were adopted more by the elder (18-20 years) than the younger (15-18 years) teenagers. Males were more prone to abuse of cannabis ($\chi^2=8.844$, $P=0.01$), whereas females combined drinking and smoking with loud music during entertainment ($\chi^2=6.618$, $P=0.05$). The majority (64%) reported driving after drinking alcohol and intense entertainment, especially in urban areas. Almost half of smokers (53.1%) and drug users (46.3%) first encountered smoking or drugs from friends. Educational institutions and entertainment venues were the main places of initiation of smoking (26%) or drug use (35.2%), respectively. Adolescents from touristic regions were more prone to smoking (33.9%, $P=0.01$) and drug abuse (53.7%, $P=0.01$). The lower the frequency of exercise, the higher the consumption of psychoactive substances ($P=0.022$). Youth engaging in unhealthy habits were also willing to use prohibited doping substances (56%, $P=0.043$). Health problems were the main reason to consider changing habits (72%). In conclusion, health risk behaviors were multifactorial and tended to cluster. Thus, preventive youth strategies should target negative peer influences, especially during late adolescence.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κατωπόδη, Β., Ασπρογέρακα, Σ., κ.α. (2018). Η έρευνα ESPAD. 1ο Πανελλήνιο Διεπιστημονικό Συνέδριο / Κέντρα Πρόληψης των Εξαρτήσεων & Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας "Η διαχρονική πορεία της πρόληψης ως μοχλός κοινωνικής ενδυνάμωσης", Θεσσαλονίκη, 9-11 Μαρτίου 2018, Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτήσεων & Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας Π.Ε. Λευκάδας σε συνεργασία με τον ΟΚΑΝΑ.

Η επιστημονική έρευνα στο μαθητικό πληθυσμό των Ιονίων Νήσων για την χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες εξαρτητικές συμπεριφορές, συνδέεται με την αντίστοιχη Πανελλήνια έρευνα, η οποία υλοποιείται στην Ελλάδα ανά τετραετία ήδη από το 1984 αρχικά από την Α' Ψυχιατρική Κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών και ακολούθως το ΕΠΙΨΥ.

2. Κοκκίνη, Ε., Πουλόπουλος, Χ., κ.α. (2018). "Χρήση ουσιών και συνθήκες θανάτου σε ελληνικό πληθυσμό." Εξαρτήσεις 30(1): 51-75.

Η παρούσα έρευνα περιγράφει τις ουσίες που εμπλέκονται σε θανατηφόρα συμβάντα που αφορούν χρήστες ψυχοτρόπων ουσιών και διερευνήθηκαν, για το διάστημα 2012-2016, στο Εργαστήριο Ιατροδικαστικής και Τοξικολογίας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Οι κύριες ουσίες που αναδεικνύονται από την έρευνα και τις τοξικολογικές εξετάσεις σε δείγματα κυρίως αίματος και ούρων είναι η ηρωίνη, οι βενζοδιαζεπίνες, η τετραδροκανναβινόλη και το αλκοόλ. Εξετάστηκαν συνολικά 5.467 φάκελοι αποθανόντων, εκ των οποίων το 3.25% (178 περιπτώσεις) αφορούσε περιπτώσεις χρηστών ψυχοτρόπων ουσιών που υπήρξαν θετικές σε τουλάχιστον μία εξαρτησιογόνα ουσία. Οι άντρες αποτελούν την πλειοψηφία των ατόμων (89.90%) και ο μέσος όρος ηλικίας των ατόμων είναι τα 41,99 έτη. Η δηλητηρίαση από εξαρτησιογόνες ουσίες δόθηκε ως αιτία θανάτου για 96 περιπτώσεις (53.9%), η αυτοκτονία για 22 (12.4%) και η οργανική αιτία σχετιζόμενη ή μη με ουσίες σε 60 περιπτώσεις (33.7%). Τέλος, η πλειοψηφία των θανάτων έλαβε χώρα σε οικία (62.9%) και μόλις το 16.90% των θανάτων των χρηστών αναφέρονται σε πάρκο, δρόμο ή άλλο εξωτερικό χώρο. Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν άλλα επιστημονικά δεδομένα που υποδηλώνουν ότι τα οπιοειδή και οι βενζοδιαζεπίνες είναι η κύρια ουσία θανάτων από δηλητηριάσεις από εξαρτησιογόνες ουσίες, αλλά και ότι η οικία είναι το κύριο σημείο θανάτου των χρηστών ψυχοτρόπων ουσιών. Τα παραπάνω ευρήματα μπορούν να βοηθήσουν στον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων πρόληψης αιφνιδίου θανάτου από τη χρήση ουσιών και να οδηγήσουν τις πολιτικές προς την σωστή κατεύθυνση.

3. Πούλιος, Α. (2018). Ψυχαγωγική χρήση ψυχοδραστικών ουσιών κατά το σεξ (Chemsex): Παρουσίαση του φαινομένου και του πρώτου εγχειρήματος διερεύνησης και παρέμβασης για αυτό στον ελληνικό πληθυσμό. 7ο Πανελλήνιο Συνέδριο Συμβουλευτικής Ψυχολογίας: Κάνοντας το αόρατο ορατό, Βόλος, 8 - 11 Νοεμβρίου 2018.

Η ψυχαγωγική χρήση ψυχοδραστικών ουσιών στο σεξ (chemsex), αποτελεί ένα φαινόμενο αυξανόμενο κυρίως μεταξύ ανδρών που κάνουν σεξ με άνδρες (ΑΣΑ), σε Αμερική, Ευρώπη, αλλά και στην Ελλάδα. Οι συχνότερες ουσίες στο chemsex είναι η μεθαμφεταμίνη, το γ-υδροξυβουτυρικό οξύ, η γ-βουτυρολακτόνη και η μεθυλομεθαθινόνη. Το chemsex στις προβληματικές κυρίως εκφάνσεις του, επιφέρει αυξημένη πιθανότητα εμπλοκής σε συμπεριφορές υψηλού κινδύνου, μειωμένη όρεξη για φαγητό, ψυχικές διαταραχές, σωματικές βλάβες, κώμα έως και θάνατο, απώλεια εργασίας, κοινωνική απομόνωση, προβλήματα με τον νόμο, κ.α. Το chemsex έχει συσχετιστεί ενδεχομένως και αιτιακά μεταξύ άλλων με εσωτερικευμένη ομοφοβία, στίγμα του να ζει κανείς με τον HIV, βία και ρατσιστικές συμπεριφορές και ελλιπές κοινωνικό δίκτυο, παράγοντες που σχετίζονται με τις διακρίσεις και το ρατσισμό σε σχέση με τη σεξουαλικότητα. Για τον ελληνικό πληθυσμό ελάχιστα στοιχεία υπάρχουν επί του θέματος, ενώ οι επαγγελματίες υγείας είναι ελλιπώς ενημερωμένοι ώστε τα άτομα που αντιμετωπίζουν δυσκολίες από το chemsex αδυνατούν να λάβουν επαρκή βοήθεια. Στην παρούσα εισήγηση, γίνεται συζήτηση για το φαινόμενο του chemsex σε συνδυασμό με ανασκόπηση δεδομένων από το εξωτερικό, ενώ παρουσιάζεται το εγχείρημα διερεύνησης και παρέμβασης σε σχέση με το chemsex που διεξάγεται αυτή τη στιγμή μέσω από τη συνεργασία της Θετικής Φωνής - Συλλόγου Οροθετικών Ελλάδας και του Πανεπιστημίου Αθηνών (Τμήμα Ψυχολογίας και Ιατρική Σχολή). Στην εισήγηση θα γίνει μια πρώτη παρουσίαση ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων του εγχειρήματος, καθώς και βασικά στοιχεία που θα πρέπει να αναγνωρίζουν οι ειδικοί ψυχικής υγείας, με απώτερο στόχο το τρίπτυχο αναγνώριση - διερεύνηση - αντιμετώπιση.

2. ΘΕΡΑΠΕΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Sami, M., Notley, C., et al. (2019). "Psychotic-like experiences with cannabis use predict cannabis cessation and desire to quit: a cannabis discontinuation hypothesis." Psychol Med. 49(1): 103-112.

Background: Evidence suggests that cannabis-induced psychotic-like experiences may be a marker of psychosis proneness. The effect of such experiences on cannabis use has not systematically been examined. **Methods:** We undertook a mixed-methods online survey of 1231 cannabis users (including 926 continued users) using the Cannabis Experiences Questionnaire. We examined the effect of psychotic-like and pleasurable experiences on cessation of cannabis and intention to quit. Socio-demographic variables, cannabis use parameters and substance misuse history were included as covariates. Free-text data explored subjective reasons for changes in use.

Results: Cessation of cannabis use was associated with greater psychotic-like experiences [$p < 0.001$, Exp(B) 1.262, 95% confidence interval (CI) 1.179-1.351], whilst continued cannabis users were more likely to report pleasurable experiences [$p < 0.001$, Exp(B) 0.717, 95% CI 0.662-0.776]. Intention to quit cannabis in continued users was associated with greater psychotic-like experiences [$p < 0.003$, Exp(B) 1.131, 95% CI 1.044-1.225], whilst intention to not quit was significantly associated with increased pleasurable experiences [$p < 0.015$, Exp(B) 0.892, 95% CI 0.814-0.978]. Whereas former users clearly ascribed cessation to negative experiences, continued users who expressed intention to quit less readily ascribed the intention to negative experiences.

Conclusions: Elucidation of psychotic-like experiences may form the basis of a therapeutic intervention for those who wish to quit. Cessation in those with cannabis-induced psychotomimetic experiences may offset the risk for the development of a psychotic disorder, in this higher risk group.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Καλαμπαλίκης, Β. & Μαυρογιαννίδου, Γ. (2018). "Βασικοί παράγοντες και αντιλήψεις στην θεραπεία των εξαρτημένων γυναικών από ψυχοτρόπες ουσίες." Εξαρτήσεις 30(1): 79-86.

Τον Ιούλιο του 2017 στο ΚΕΘΕΑ ΙΘΑΚΗ πραγματοποιήθηκε ομαδικά εστιασμένη συνέντευξη στα πλαίσια της μελέτης "Βασικοί παράγοντες και αντιλήψεις στη θεραπεία των εξαρτημένων γυναικών από ψυχοτρόπες ουσίες". Σκοπός της μελέτης είναι από τη μία πλευρά η κατανόηση παραγόντων και αντιλήψεων των γυναικών που θα ενισχύσουν την προσπάθειά τους για θεραπεία από ψυχοτρόπες ουσίες και από την άλλη η γενικότερη εξέλιξη του θεραπευτικού μοντέλου για τις γυναίκες. Η ομαδικά εστιασμένη συνέντευξη (focus group) διεξήχθη από έναν συντονιστή, παρουσία παρατηρητή και τη συμμετοχή 8 γυναικών οι οποίες 4, βρίσκονταν στην φάση θεραπείας και 4 στην φάση της επανένταξης στο ΚΕΘΕΑ ΙΘΑΚΗ. Στο πλαίσιο της συνέντευξης συζητήθηκαν θέματα πάνω σε διαμορφωμένους άξονες ερωτήσεων που σχετίζονταν με αντιλήψεις και βιώματα των γυναικών - υποστηριζόμενων μελών, που ενδεχομένως να συμβάλουν, ή όχι, στην εξέλιξη της θεραπείας τους. Τα θέματα που συζητήθηκαν αφορούσαν κυρίως τις ιδιαιτερότητες του φύλου, την αίσθηση ανισότητας σε σχέση με το άλλο φύλο, τις πεποιθήσεις τους, την ιδιαιτερότητα της ψυχο-συναισθηματικής τους κατάστασης, καθώς και βασικούς κοινωνικούς ρόλους που άλλοτε τις δυσκολεύουν και άλλοτε τις διευκολύνουν στην εξέλιξη της θεραπείας. Οι ερευνητές, σε σχέση με τα παραπάνω, προχώρησαν στη διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων που ενδεχομένως θα ενισχύσουν την προσπάθεια της γυναίκας για θεραπεία και θα αναπτύξουν το θεραπευτικό μοντέλο. Οι προτάσεις σχετίζονται με την αντιμετώπιση του τραύματος, την βελτίωση της έκφρασης σκέψεων και συναισθημάτων, την κατανόηση των διαφορών των φύλων, την ανάπτυξη της ισοτιμίας των δύο φύλων, την ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης, την υιοθέτηση στάσεων που μειώνουν το αίσθημα ενοχής και επηρεάζουν

θετικά την αίσθηση της προσωπικής γαλήνης, την ευθύνη, την δράση, την κοινωνικοποίηση, την αυτονομία της γυναίκας.

2. Καρακούλα, Π., Κίτσιου, Α., κ.α. (2018). Διερευνώντας πιλοτικά τη συμβουλή της οικογένειας στη θεραπεία εξαρτημένων ενηλίκων μελών στα προγράμματα υποκατάστασης του ΟΚΑΝΑ: Προτεινόμενη μεθοδολογία. 6ο Τακτικό Συνέδριο Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας "Η Κοινωνιολογία και ο δημόσιος ρόλος της στην εποχή της μεταμόρφωσης του κόσμου", Αθήνα, 29-31 Μαρτίου 2018.

Οι σύγχρονες θεωρίες αναγνωρίζουν τη συνέργεια βιο-ψυχοκοινωνικών παραγόντων στην ανάπτυξη εξάρτησης από ψυχοτρόπους ουσίες, παρά την έμφαση στην μελέτη των βιολογικών παραγόντων στο πλαίσιο του ιατροκεντρικού μοντέλου. Υπό το πρίσμα αυτό, ο ρόλος της οικογένειας ως του πρωταρχικού κοινωνικοποιητικού συστήματος είναι καθοριστικός για την ανάπτυξη εξάρτησης και τη θεραπεία της. Η εξάρτηση αποτελεί έκφραση της (δυσ)λειτουργίας όλου του οικογενειακού συστήματος και η συμπερίληψή της στο θεραπευτικό σχεδιασμό αποτελεί συνήθη θεραπευτική πρακτική. Μάλιστα, υπάρχει σημαντική εμπειρική υποστήριξη για την αποτελεσματικότητα των οικογενειακών παρεμβάσεων στις εξαρτήσεις. Ωστόσο, υπάρχουν δυσκολίες στην σύγκριση των μελετών, εξαιτίας του μεγάλου εύρους των εργαλείων μέτρησης και αξιοποιούνται κυρίως ποσοτικές μέθοδοι. Επιπλέον, η έρευνα συνήθως εστιάζει στις οικογένειες εξαρτημένων εφήβων και όχι σε αυτές με ενήλικο εξαρτημένο τέκνο. Στην Ελλάδα, αν και οι οικογενειακές παρεμβάσεις αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του θεραπευτικού σχεδιασμού των φορέων απεξάρτησης, ελάχιστες έρευνες εξετάζουν την συμβολή της οικογένειας στην θεραπεία των εξαρτημένων μελών τους. Η παρούσα μελέτη προτείνει την αξιοποίηση μιας μεικτής μεθοδολογίας, με ποσοτικές και ποιοτικές μεθόδους, για την διερεύνηση της συμβολής της οικογένειας στην θεραπεία εξαρτημένων ενηλίκων μελών των προγραμμάτων υποκατάστασης του ΟΚΑΝΑ. Η έρευνα αναμένεται να εμπλουτίσει την βιβλιογραφία με εμπειρικά δεδομένα για τον ελληνικό πληθυσμό και να συνεισφέρει στον θεραπευτικό σχεδιασμό.

3. ΚΕΘΕΑ (2018). "Απολογισμός Έργου ΚΕΘΕΑ 2017."

Η έκδοση αυτή παρουσιάζει τον απολογισμό έργου για το 2017 του ΚΕΘΕΑ, του μεγαλύτερου δικτύου υπηρεσιών απεξάρτησης και κοινωνικής επανένταξης στη χώρα μας. Στόχος της είναι να δώσει μια ολοκληρωμένη εικόνα: 1. Για τις υπηρεσίες που προσέφερε το ΚΕΘΕΑ πανελλαδικά σε ανθρώπους με πρόβλημα χρήσης ναρκωτικών, αλκοόλ ή εξάρτηση από τα τυχερά παιχνίδια, 2. Τις παρεμβάσεις του με στόχο την ενημέρωση και την πρόληψη στις τοπικές κοινωνίες, στις εκπαιδευτικές κοινότητες και σε ομάδες με συμπεριφορά υψηλού κινδύνου, 3. Τα προγράμματα που εφαρμόζει για τη δια βίου μάθηση, την επαγγελματική ανάπτυξη και την έρευνα στον χώρο των εξαρτήσεων, 4. τους ανθρώπους και τους οικονομικούς πόρους, χάρη στους οποίους συντελείται το έργο του. Ο ετήσιος απολογισμός, πάγια πρακτική του ΚΕΘΕΑ για πάνω από δύο δεκαετίες, δεν ανταποκρίνεται μόνο στην αυτονόητη υποχρέωση διαφάνειας και λογοδοσίας από την πλευρά ενός κοινωνικού οργανισμού που υποστηρίζεται από την ελληνική πολιτεία και την κοινωνία. Επιχειρεί επίσης να μεταφέρει ένα σημαντικό μήνυμα: Για ένα σύνθετο και πολυπαραγοντικό πρόβλημα όπως είναι οι εξαρτήσεις, χρειάζεται μια εξίσου σύνθετη και πολυδιάστατη θεραπευτική προσέγγιση, η οποία δεν είναι εφικτή παρά μόνο μέσα στην κοινωνία και με τη συμμετοχή της. Σε θεραπευτικά προγράμματα που δεν βρίσκονται στο περιθώριο του κοινωνικού χώρου και της ζωής, αλλά συνομιλούν συνεχώς με την κοινωνική πραγματικότητα, δραστηριοποιούνται και με τα μέλη τους στην γειτονιά και την πόλη και λειτουργούν ως μεταβατικό στάδιο προς μια καθαρή και παραγωγική ζωή. Η έκδοση παράχθηκε, όπως όλο το ενημερωτικό υλικό του Οργανισμού, στο τυπογραφείο ΚΕΘΕΑ ΣΧΗΜΑ-ΧΡΩΜΑ, τη σύγχρονη παραγωγική μονάδα επαγγελματικής κατάρτισης του ΚΕΘΕΑ. Το ΚΕΘΕΑ ευχαριστεί όλους όσους, είτε μέσα από τον θεσμικό και επαγγελματικό ρόλο, είτε με το περίσσειμα του χρόνου και των μέσων τους, στήριξαν το έργο του το 2017. Η αξία της συμβολής τους δεν είναι μόνο αυτή που αποτιμάται με δείκτες και αριθμούς. Η ανεκτίμητη πλευρά της είναι ότι κάνει πράξη την αλληλεγγύη σε δύσκολους καιρούς, οι οποίοι ευνοούν τις εξαρτήσεις και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

4. Κελεσενλή, Χ. (2018). "Η ισόβια ποινή στην απεξάρτηση: Μια μελέτη βιογραφίας ισοβιτών σε θεραπευτική κοινότητα στην φυλακή." Εξαρτήσεις 30(1): 14-33.

Σκοπός: Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη της πορείας της ζωής των μελών της θεραπευτικής κοινότητας ενός προγράμματος του ΚΕΘΕΑ σε σωφρονιστικό κατάστημα που έχουν καταδικαστεί με ισόβια ποινή και η ανάδειξη των νομικών και θεραπευτικών αναγκών αυτού του ιδιαίτερου πληθυσμού. **Σχεδιασμός:**

Ως ερευνητική μέθοδος επιλέχθηκε η βιογραφική-ερμηνευτική και το υλικό αποτελείται από τις γραπτές βιογραφίες και τις ατομικές συνεντεύξεις εγκλείστων. **Συμμετέχοντες:** 5 μέλη της Θεραπευτικής Κοινότητας ΚΕΘΕΑ στο σωφρονιστικό κατάστημα που είναι καταδικασμένοι με ισόβια ποινή. **Ευρήματα:** Τα ευρήματα που προέκυψαν κατά την επεξεργασία των δεδομένων οδηγούν στην διαπίστωση κοινών στοιχείων στην ζωή όλων των συμμετεχόντων, παρά το γεγονός ότι κάθε βιογραφική αφήγηση αποτελεί ξεχωριστή περίπτωση στην ολότητά της. Κοινός τόπος σε όλες τις βιογραφίες είναι το στοιχείο των αλληπάλληλων βιογραφικών ρήξεων στην πορεία της ζωής τους, που συντελούνται μέσω της αναγκαστικής μετανάστευσης, της εμπλοκής με την εξάρτηση και την παραβατικότητα και του εγκλεισμού. Η περιθωριοποίηση και ο στιγματισμός είναι το στοιχείο που εξελίσσεται και ενισχύεται κατά την εξέλιξη του βίου. Τέλος, η Θεραπευτική Κοινότητα αποτελεί το πλαίσιο εντός του οποίου η κατακερματισμένη ταυτότητα αναδομείται και μετασχηματίζεται.

5. Κίτσιου, Α., Καρακούλα, Π., κ.α. (2018). Αξιολόγηση προγραμμάτων μη τυπικής εκπαίδευσης για επαγγελματίες ψυχικής υγείας: Η περίπτωση του βιωματικού σεμιναρίου στην Καταξιώτικη Συστημική Διερεύνηση του ΟΚΑΝΑ. 6ο Τακτικό Συνέδριο Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας "Η Κοινωνιολογία και ο δημόσιος ρόλος της στην εποχή της μεταμόρφωσης του κόσμου", Αθήνα, 29-31 Μαρτίου 2018, ΟΚΑΝΑ.

Η διάσταση της αξιολόγησης κρίνεται όλο και πιο αναγκαία για την βελτίωση της εκπαίδευσης ενηλίκων, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του ΟΟΣΑ, ώστε να επιτευχθεί η προσαρμογή και η ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού και των οργανισμών στις σύγχρονες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές εξελίξεις. Η παρούσα έρευνα αφορά στην αξιολόγηση των βιωματικών εκπαιδευτικών δράσεων στην Καταξιώτικη Συστημική Διερεύνηση (ΚΣΔ) του ΟΚΑΝΑ, δράσεις μη τυπικής εκπαίδευσης, τις οποίες υλοποιεί το Τμήμα Εκπαίδευσης του Οργανισμού και απευθύνονται σε αυτό επαγγελματίες προαγωγής της ψυχικής υγείας. Τα αποτελέσματα της έρευνας αναμένεται να συμβάλλουν στην παροχή σύγχρονων δεδομένων που αφορούν στην αξιολόγηση προγραμμάτων μη τυπικής εκπαίδευσης, εξειδικευμένα για επαγγελματίες ψυχικής υγείας και να αποτελέσουν βάση για ένα γόνιμο διάλογο για την αναγκαιότητα χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής από τους αρμόδιους φορείς και για την αξιολόγηση προγραμμάτων μη τυπικής εκπαίδευσης, ως αναπόσπαστο τμήμα στην σύγχρονη κοινωνία της γνώσης και της δια βίου μάθησης.

6. Νικολάου, Κ. & Σμυρνάκη, Μ. (2018). "Ο ρόλος των δυναμικών ενδοοικογενειακών χαρακτηριστικών στην εξάρτηση από ναρκωτικές ουσίες." Εξαρτήσεις 30(1): 35-49.

Στο πλαίσιο αυτής της ποιοτικής έρευνας μελετήθηκαν οι σχέσεις γονέων - εξαρτημένων από την ηλικιακή περίοδο της εφηβείας μέχρι και την ενηλικίωση, συμπεριλαμβανομένων των περιόδων ενεργής χρήσης και θεραπείας. Στόχος ήταν να ταυτοποιηθούν προβληματικά χαρακτηριστικά επικοινωνίας στην σχέση αυτή, τα οποία συνέβαλλαν στην έναρξη και την συντήρηση της εξάρτησης. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη συμμετοχή των μελών Κοινωνικής Επανάστασης του Κέντρου Αποκατάστασης Εξαρτημένων "Ιανός" το οποίο υπάγεται στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης. Στο πλαίσιο της μελέτης αυτής, δεκατέσσερις ημιδομημένες συνεντεύξεις έχουν ληφθεί από εξαρτημένους άντρες ηλικίας 30-45 ετών. Τα ευρήματα της έρευνας καταδεικνύουν πως στις πλείστες περιπτώσεις, προϋπάρχει μια δυσλειτουργική επικοινωνία στην δυαδική αλληλεπίδραση των γονέων εξαρτημένων, η οποία φαίνεται να επηρεάζει αρνητικά την εφαρμογή των γονεϊκών πρακτικών, την μεταγενέστερη ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού και την πορεία του προς την εξάρτηση. Οι οικογένειες αυτές, στην πλειοψηφία, σημειώνουν διαχρονικά στοιχεία ακαμψίας, συνεξάρτησης και υπερεμπλοκής. Ωστόσο και ο εξαρτημένος λόγω χρόνιων κοινωνικών και συναισθηματικών αδυναμιών, φαίνεται να διστάζει να διαχωριστεί από την οικογένεια. Συμπερασματικά, για να μπορέσει ο εξαρτημένος να διατηρήσει αποχή, χρειάζεται να ανασυγκροτηθεί θεραπευτικά ολόκληρη η οικογένεια.

7. ΟΚΑΝΑ (2019). Δημόσιος Απολογισμός ΟΚΑΝΑ 2019, Αθήνα, 17 Απριλίου 2019.

Στο Δημόσιο Απολογισμό, στον οποίο παρέσται και ο Υπουργός Υγείας κος Α. Ξανθός, παρουσιάστηκε το έργο του ΟΚΑΝΑ (υπηρεσίες, ενεργή δύναμη των υπηρεσιών του, οικονομικά στοιχεία) της διετίας 2017-18, καθώς και έγινε αναφορά στους μελλοντικούς του στόχους.

8. Τσουτσάνη, Ε., Λεοτσινίδης, Μ., κ.α. (2017). Η εξάρτηση στην οικογένεια ως επιβαρυντικός παράγοντας στην πρώιμη έναρξη χρήσης και στη συμμόρφωση στη θεραπεία. 7ο Πανελλήνιο Συνέδριο του Φόρουμ Δημόσιας Υγείας & Κοινωνικής Ιατρικής Αθήνα, 3-5 Νοεμβρίου 2017 Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Ιατρικής του Πανεπιστημίου Πατρών " Δημόσια Υγεία".

Εισαγωγή: Ο ρόλος που παίζει η οικογένεια στην εγκατάσταση της εξάρτησης καθώς και τη θεραπεία είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Οι οικογένειες των εξαρτημένων ατόμων φαίνεται να παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, όπως είναι η χρήση ψυχοτρόπων ουσιών από κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας, ο υψηλός βαθμός οικογενειακών συγκρούσεων, ο χαμηλός βαθμός συνοχής και ο μικρός βαθμός εκφραστικότητας. **Σκοπός:** Στην παρούσα εργασία εξετάστηκε ο ρόλος της οικογένειας στην εγκατάσταση και θεραπεία της ουσιοξάρτησης μέσω ερωτηματολογίου όπου αξιολογήθηκαν οι παράγοντες επιρροής. **Μεθοδολογία:** Για τη διεξαγωγή της έρευνας και τη συλλογή των δεδομένων, χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο 32 ερωτήσεων, όπου αποτυπώθηκαν δημογραφικά, κοινωνικά χαρακτηριστικά, το περιβάλλον ανατροφής τους, οι αιτίες έναρξης ηρωίνης και τα βασικά σημεία του Προγράμματος Υποκατάστασης. Συμμετείχαν 107 άτομα. **Αποτελέσματα:** Οι κακές σχέσεις με τον πατέρα, καθώς επίσης και η βία, φαίνεται να είναι σημαντικοί επιβαρυντικοί παράγοντες. Ενώ στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των σχέσεων με την μητέρα και την ηλικία έναρξης ηρωίνης παρουσιάστηκε στην ομάδα με εξαρτημένο μέλος στην οικογένεια ($p=0.019$). **Συμπεράσματα:** Οι σχέσεις του ασθενή με τους γονείς και η ενδοοικογενειακή βία, είναι οι πιο σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν την έναρξη της ουσιοξάρτησης.

3. ΜΕΛΕΤΕΣ – ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΧΡΗΣΗΣ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Aslanidou, G., Petrides, K., et al. (2018). "Trait Emotional Intelligence Profiles of Parents With Drug Addiction and of Their Offspring." Front Psychol. 9: 1633.

This study examines the relationship between trait emotional intelligence (trait EI) and general health (General Health; GHQ-28) in two samples of Greek parents with ($n = 52$; Mage = 39.78; SDage = 6.68; 41 men and 11 women) and without ($n = 51$; Mage = 43.53; SDage = 4.61; 40 men and 11 women) addiction problems. In addition, it compares the trait EI scores of their offspring ($N = 81$; Mage = 11.71; SDage = 2.15; 51 boys and 30 girls). Results showed that parents with drug addiction exhibited lower levels of trait EI and poorer general health than peers. In addition, global trait EI and two of its subscales, Well-being and Emotionality, had stronger correlations with depression in the addiction than in the comparison group. Well-being was a significant predictor of general health and its subscales (Somatic symptoms, Anxiety/insomnia, Social dysfunction, and severe depression) in both groups. No differences were found between the offspring of the two groups.

2. Eikemo, M., Lobmaier, P., et al. (2019). "Intact responses to non-drug rewards in long-term opioid maintenance treatment." Neuropsychopharmacology.

Disruption of non-drug reward processing in addiction could stem from long-term drug use, addiction-related psychosocial stress, or a combination of these. It remains unclear whether long-term opioid maintenance treatment (OMT) disrupts reward processing. Here, we measured subjective and objective reward responsiveness in 26 previously heroin-addicted mothers in >7 years stable OMT with minimal psychosocial stress and illicit drug use. The comparison group was 30 healthy age-matched mothers (COMP). Objective reward responsiveness was assessed in a two-alternative forced-choice task with skewed rewards. Results were also compared to performance from an additional 968 healthy volunteers (meta-analytic approach). We further compared subprocesses of reward-based decisions across groups using computational modelling with a Bayesian drift diffusion model of decision making. Self-reported responsiveness to non-drug rewards was high for both groups (means: OMT = 6.59, COMP = 6.67, $p = 0.84$, $BF_{10} = 0.29$), yielding moderate evidence against subjective anhedonia in this OMT group. Importantly, the mothers in OMT also displayed robust reward responsiveness in the behavioral task ($t_{19} = 2.72$, $p = 0.013$, $BF_{10} = 3.98$; $d = 0.61$). Monetary reward changed their task behavior to the same extent as the local comparison group (reward bias OMT = 0.12, COMP = 0.12, $p = 0.96$, $BF_{10} = 0.18$) and in line with data from 968 healthy controls previously tested. Computational modelling revealed that long-term OMT did not even change decision subprocesses underpinning reward behavior. We conclude that reduced sensitivity to rewards and anhedonia are not necessary consequences of prolonged opioid use.

3. Grigoras, C., Karanika, S., et al. (2018). "Correlation of Opioid Mortality with Prescriptions and Social Determinants: A Cross-sectional Study of Medicare Enrollees." Drugs. 78(1): 111-121.

Background: The opioid epidemic is an escalating health crisis. We evaluated the impact of opioid prescription rates and socioeconomic determinants on opioid mortality rates, and identified potential differences in prescription patterns by categories of practitioners. **Methods:** We combined the 2013 and 2014 Medicare Part D data and quantified the opioid prescription rate in a county level cross-sectional study with data from 2710 counties, 468,614 unique prescribers and 46,665,037 beneficiaries. We used the CDC WONDER database to obtain opioid-related mortality data. Socioeconomic characteristics for each county were acquired from the US

Census Bureau. **Results:** The average national opioid prescription rate was 3.86 claims per beneficiary that received a prescription for opioids (95% CI 3.86-3.86). At a county level, overall opioid prescription rates ($p < 0.001$, Coeff = 0.27) and especially those provided by emergency medicine ($p < 0.001$, Coeff = 0.21), family medicine physicians ($p = 0.11$, Coeff = 0.008), internal medicine ($p = 0.018$, Coeff = 0.1) and physician assistants ($p = 0.021$, Coeff = 0.08) were associated with opioid-related mortality. Demographic factors, such as proportion of white ($p_{\text{white}} < 0.001$, Coeff = 0.22), black ($p_{\text{black}} < 0.001$, Coeff = -0.19) and male population ($p_{\text{male}} < 0.001$, Coeff = 0.13) were associated with opioid prescription rates, while poverty ($p < 0.001$, Coeff = 0.41) and proportion of white population ($p_{\text{white}} < 0.001$, Coeff = 0.27) were risk factors for opioid-related mortality ($p_{\text{model}} < 0.001$, $R^2 = 0.35$). Notably, the impact of prescribers in the upper quartile was associated with opioid mortality ($p < 0.001$, Coeff = 0.14) and was twice that of the remaining 75% of prescribers together ($p < 0.001$, Coeff = 0.07) ($p_{\text{model}} = 0.03$, $R^2 = 0.03$). **Conclusions:** The prescription opioid rate, and especially that by certain categories of prescribers, correlated with opioid-related mortality. Interventions should prioritize providers that have a disproportionate impact and those that care for populations with socioeconomic factors that place them at higher risk.

4. Karamitros, T., Hurst, T., et al. (2018). "Human Endogenous Retrovirus-K HML-2 integration within RASGRF2 is associated with intravenous drug abuse and modulates transcription in a cell-line model." Proc Natl Acad Sci U S A. 115(41).

HERV-K HML-2 (HK2) has been proliferating in the germ line of humans at least as recently as 250,000 years ago, with some integrations that remain polymorphic in the modern human population. One of the solitary HK2 LTR polymorphic integrations lies between exons 17 and 18 of RASGRF2, a gene that affects dopaminergic activity and is thus related to addiction. Here we show that this antisense HK2 integration (namely RASGRF2-int) is found more frequently in persons who inject drugs compared with the general population. In a Greek HIV-1-positive population ($n = 202$), we found RASGRF2-int 2.5 times (14 versus 6%) more frequently in patients infected through i.v. drug use compared with other transmission route controls ($P = 0.03$). Independently, in a United Kingdom-based hepatitis C virus-positive population ($n = 184$), we found RASGRF2-int 3.6 times (34 versus 9.5%) more frequently in patients infected during chronic drug abuse compared with controls ($P < 0.001$). We then tested whether RASGRF2-int could be mechanistically responsible for this association by modulating transcription of RASGRF2. We show that the CRISPR/Cas9-mediated insertion of HK2 in HEK293 cells in the exact RASGRF2 intronic position found in the population resulted in significant transcriptional and phenotypic changes. We also explored mechanistic features of other intronic HK2 integrations and show that HK2 LTRs can be responsible for generation of cis-natural antisense transcripts, which could interfere with the transcription of nearby genes. Our findings suggest that RASGRF2-int is a strong candidate for dopaminergic manipulation, and emphasize the importance of accurate mapping of neglected HERV polymorphisms in human genomic studies.

5. Molinaro, S., Benedetti, E., et al. (2018). "Prevalence of youth gambling and potential influence of substance use and other risk factors throughout 33 European countries: first results from the 2015 ESPAD study." Addiction 113(10): 1862.

Background and Aims: Although generally prohibited by national regulations, underage gambling has become popular in Europe, with relevant cross-country prevalence variability. This study aimed to estimate the prevalence of underage gambling in Europe stratified by type of game and on-/off-line mode and to examine the association with individual and family characteristics and substance use. **Design:** Our study used data from the 2015 European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD) cross-sectional study, a survey using self-administered anonymous questionnaires. **Setting:** Thirty-three European countries. **Participants:** Sixteen-year-old-year-old students ($n = 93\ 875$; $F = 50.8\%$). **Measurements:** The primary outcome measure was prevalence of past-year gambling activity. Key predictors comprised individual behaviours, substance use and parenting (regulation, monitoring and caring). **Findings:** A total of 22.6% of 16-year-old students in Europe gambled in the past year: 16.2% on-line, 18.5% off-line. High prevalence variability was observed throughout countries both for mode and types of game. With the exception of cannabis, substance use shows a higher association with gambling, particularly binge drinking [odds ratio (OR) = 1.46, 95% confidence interval (CI) = 1.39-1.53], life-time use of inhalants (OR = 1.57, 95% CI = 1.47-1.68) and other substances (OR = 1.78, 95% CI = 1.65-1.92)]. Among life habits, the following showed a positive association: truancy at school (OR = 1.26, 95% CI = 1.18-1.35), going out at night (OR = 1.32, 95% CI = 1.26-1.38), participating in sports (OR = 1.30, 95% CI = 1.24-1.37). A negative association was found with reading books for leisure (OR = 0.82%, 95% CI = 0.79-0.86), parents' monitoring of Saturday night activities (OR = 0.81, 95% CI = 0.77-0.86) and restrictions on money provided by parents as a gift

(OR = 0.89, 95% CI = 0.84-0.94). **Conclusions:** Underage gambling in Europe appears to be associated positively with alcohol, tobacco and other substance use (but not cannabis), as well as with other individual behaviours such as truancy, going out at night and active participation in sports, and is associated negatively with reading for pleasure, parental monitoring of evening activities and parental restriction of money.

6. Mouzopoulos, G., Vlachos, C., et al. (2018). "Do not pay attention on obvious leg compartment syndrome only. Think deeper in case of heroin abusers." ANZ J Surg. 88(5): 515.

We report the rare simultaneous presence of compartment syndrome of abdomen, tibia and gluteal region, in a 24 year old heroin abuser after an injection performed direct into his right tibia muscles and sitting in a chair, for 10 h approximately. He presented to the emergency department complaining of stomach ache, nausea, vomiting and pain of his both legs. Foot drop associated with weak plantar flexion of right leg and foot drop accompanied with weak thigh flexion, ankle eversion or inversion, plantar flexion or dorsiflexion and toe movements of left leg were also obviously evidenced. The abdomen was tensely distended with diffuse tenderness and rebound tenderness. Bowel sounds were hypoactive. His arterial blood pressure was 90/55 mmHg, his respiratory rate 22/min, his body temperature 38.2°C and his central venous pressure was 22 cmH₂O. Indirect measurement of intra abdominal pressure through the urinary bladder revealed a pressure of 31 mmHg. Laboratory results showed rhabdomyolysis with impaired renal function and acute pancreatitis. A computed tomography scan of abdomen was performed and showed acute pancreatitis. The echo demonstrated oedema of right gastrocnemius muscle. A diagnosis of compartment syndrome of abdomen, tibia and gluteal region was made, involved right peroneal and tibial nerve and left sciatic nerve. Urgent surgical decompression (abdomen, tibial and gluteal region) was performed, to avoid multiple organ failure and leg amputation. The patient discharged to home in stable condition after 18 days. Unfortunately, he died of heart attack episode due to heroin overdose, after 4 months. Heroin addiction is known to cause various medical complications, such as rhabdomyolysis and compartment syndrome. 1. Peripheral nerves may sometimes be injured during unconscious states, following heroin abuse and rhabdomyolysis, especially when the patient develops compartment syndrome. 2. Under other circumstances, rhabdomyolysis and acute pancreatitis may lead to abdominal compartment syndrome, which is a life-threatening condition. 3. Physicians should always keep in mind the possibility of abdomen compartment syndrome and not only focus on obvious leg compartment syndrome in cases of heroin abusers.

7. Nerantzaki, M., Skoufa, E., et al. (2018). "Amphiphilic Block Copolymer Microspheres Derived from Castor Oil, Poly(ε-caprolactone), and Poly(ethylene glycol): Preparation, Characterization and Application in Naltrexone Drug Delivery." Materials (Basel). 11(10).

In the present study, the newly synthesized castor oil-derived thioether-containing ω-hydroxyacid (TEHA) block copolymers with polycaprolactone (TEHA-b-PCL), with methoxypoly(ethylene glycol) (mPEG), (TEHA-b-mPEG) and with poly(ethylene glycol) (PEG) (TEHA-b-PEG-b-TEHA), were investigated as polymeric carriers for fabrication of naltrexone (NLX)-loaded microspheres by the single emulsion solvent evaporation technique. These microspheres are appropriate for the long-term treatment of opioid/alcohol dependence. Physical properties of the obtained microspheres were characterized in terms of size, morphology, drug loading capacity, and drug release. A scanning electron microscopy study revealed that the desired NLX-loaded uniform microspheres with a mean particle size of 5-10 μm were obtained in all cases. The maximum percentage encapsulation efficiency was found to be about 25.9% for the microspheres obtained from the TEHA-b-PEG-b-TEHA copolymer. Differential scanning calorimetry and X-ray diffractometry analysis confirmed the drug entrapment within microspheres in the amorphous state. In vitro dissolution studies revealed that all NLX-loaded formulations had a similar drug release profile: An initial burst release after 24 h, followed by a sustained and slower drug release for up to 50 days. The analysis of the release kinetic data, which were fitted into the Korsmeyer-Peppas release model, indicated that diffusion is the main release mechanism of NLX from TEHA-b-PCL and TEHA-b-mPEG microspheres, while microspheres obtained from TEHA-b-PEG-b-TEHA exhibited a drug release closer to an erosion process.

8. Orfanidis, A., Gika, H., et al. (2018). "Determination of drugs of abuse and pharmaceuticals in skeletal tissue by UHPLC-MS/MS." Forensic Sci Int. 290: 137-145.

In several medico legal cases bone analysis may provide the only source of toxicological information. The present study reports the development of an UHPLC-MS/MS method for the detection and quantification of 27 drugs and pharmaceuticals in human bones. The target compounds comprise pharmaceuticals (antipsychotics and antidepressants) and some of the most important groups of drugs of abuse: opiates, cocaine, cannabinoids, amphetamines and benzodiazepines. Sample pretreatment was studied and the best results were obtained after extraction with methanol, stirring and ultra-sonication. The extract, after filtration, evaporation and reconstitution was analysed on a reversed-phase column (C18) in gradient elution over 17min. The method was found to be selective, and sensitive offering limits of detection (LOD) from 0.03 to 1.35ng/g of bone. Validation included evaluation of limit of quantification (LOQ), recovery, carry-over, matrix effect, accuracy and precision (RSD%) of the method. The method performed satisfactory in relation to established bioanalytical criteria and was therefore applied to the analysis of bone and bone marrow obtained post-mortem from chronic drug abusers, offering unambiguous identification and quantitative determination of drugs in bones from legal cases where the analysis of blood was not feasible.

9. Pandria, N., Kovatsi, L., et al. (2018). "Resting-state Abnormalities in Heroin-dependent Individuals." Neuroscience. 378: 113-145.

Drug addiction is a major health problem worldwide. Recent neuroimaging studies have shed light into the underlying mechanisms of drug addiction as well as its consequences to the human brain. The most vulnerable, to heroin addiction, brain regions have been reported to be specific prefrontal, parietal, occipital, and temporal regions, as well as, some subcortical regions. The brain regions involved are usually linked with reward, motivation/drive, memory/learning, inhibition as well as emotional control and seem to form circuits that interact with each other. So, along with neuroimaging studies, recent advances in resting-state dynamics might allow further assessments upon the multilayer complexity of addiction. In the current manuscript, we comprehensively review and discuss existing resting-state neuroimaging findings classified into three overlapping and interconnected groups: functional connectivity alterations, structural deficits and abnormal topological properties. Moreover, behavioral traits of heroin-addicted individuals as well as the limitations of the currently available studies are also reviewed. Finally, in need of a contemporary therapy a multimodal therapeutic approach is suggested using classical treatment practices along with current neurotechnologies, such as neurofeedback and goal-oriented video-games.

10. Papanastasiou, N., Hill, S., et al. (2018). "Evidence from qualitative studies of youth about the impacts of tobacco control policy on young people in Europe: a systematic review." Nicotine Tob Res. in press.

Introduction: A range of tobacco control policies endeavour to prevent smoking uptake in young people, yet relatively little is known about how such interventions impact young people's engagement with smoking. We reviewed existing qualitative evidence on young people and smoking in Europe in order to assess whether, in what ways and why young people comply with, adapt to, resist or circumvent tobacco control policies in their respective countries. **Methods:** We undertook a systematic review of academic literature presenting qualitative research from Europe on smoking and young people (11-18 years), published from 2000 - 2015. Bibliographic searches (PubMed, PsycInfo, SSCI) produced 1357 records, from which 43 relevant papers were assessed for quality and 39 included in the review. **Results:** Most studies were from the UK (27), with a small number (one or two each) from other European countries (Denmark, Sweden, Switzerland, Belgium, Cyprus, Greece, Hungary, Ireland and Spain). Only 16 articles (11 from UK) provided any evidence about the impacts of tobacco control policies on young people's smoking. These focussed on smoke-free legislation (four), age of sale laws (four), plain packaging (three), and black market tobacco (one). **Conclusions:** There is very little qualitative evidence exploring the impacts of tobacco control on youth smoking in Europe. To develop more effective smoking prevention policies that take account of local political, social and cultural contexts, more qualitative research from a wider range of European countries is needed in order to understand how tobacco control impacts on young people's social worlds and smoking behaviours. **Implications:** Smoking is the leading cause of premature mortality in Europe. However, there is little qualitative evidence exploring the impact of tobacco control policies on young people in Europe. Most comes from the UK and focuses on a narrow range of policies.

Thus we have a limited understanding of how and in what ways tobacco control policies reach young people, their engagement with these, and how local context affects their impact. More qualitative research is needed, from a wider range of countries and on a broader range of tobacco control policies, in order to strengthen the evidence-base for reducing youth smoking.

11. Papazisis, G., Tsakiridis, I., et al. (2018). "Nonmedical Use of Prescription Drugs among Medical Students and the Relationship With Illicit Drug, Tobacco, and Alcohol Use." Subst Abuse. 12.

Nonmedical use of prescription medications is a growing health problem including not only the opioid painkiller overdose epidemic but also benzodiazepine and stimulants misuse. Medical students express considerable high percentages of prescription drug misuse but also of illicit drug use, with cannabis being the frequently used illicit drug. We report the final results of a cross-sectional study among medical students that examined prevalence and motivation for use and suggest that medical students display similar patterns of misuse, for both licit and illicit drugs, to other students. Furthermore, a correlation was found between illicit drugs use with tranquilizers misuse and between smoking and alcohol misuse with opioids, sleeping drugs, and stimulants use. Considering that substance use during medical school affects students' personal and professional lives and has potential consequences for their patients, further studies are needed to elucidate the prevalence but also the motivation for that use.

12. Sami, M., Notley, C., et al. (2019). "Psychotic-like experiences with cannabis use predict cannabis cessation and desire to quit: a cannabis discontinuation hypothesis." Psychol Med. 49(1): 103-112.

Background: Evidence suggests that cannabis-induced psychotic-like experiences may be a marker of psychosis proneness. The effect of such experiences on cannabis use has not systematically been examined. **Methods:** We undertook a mixed-methods online survey of 1231 cannabis users (including 926 continued users) using the Cannabis Experiences Questionnaire. We examined the effect of psychotic-like and pleasurable experiences on cessation of cannabis and intention to quit. Socio-demographic variables, cannabis use parameters and substance misuse history were included as covariates. Free-text data explored subjective reasons for changes in use.

Results: Cessation of cannabis use was associated with greater psychotic-like experiences [p < 0.001, Exp(B) 1.262, 95% confidence interval (CI) 1.179-1.351], whilst continued cannabis users were more likely to report pleasurable experiences [p < 0.001, Exp(B) 0.717, 95% CI 0.662-0.776]. Intention to quit cannabis in continued users was associated with greater psychotic-like experiences [p < 0.003, Exp(B) 1.131, 95% CI 1.044-1.225], whilst intention to not quit was significantly associated with increased pleasurable experiences [p < 0.015, Exp(B) 0.892, 95% CI 0.814-0.978]. Whereas former users clearly ascribed cessation to negative experiences, continued users who expressed intention to quit less readily ascribed the intention to negative experiences.

Conclusions: Elucidation of psychotic-like experiences may form the basis of a therapeutic intervention for those who wish to quit. Cessation in those with cannabis-induced psychotomimetic experiences may offset the risk for the development of a psychotic disorder, in this higher risk group.

13. Stefanis, N., Mavreas, V., et al. (2018). "A proposal for the implementation of Early Intervention in Psychosis (EIP) services in Greece: If not now, when?" Psychiatriki 29(2): 107-117.

The disorders of the psychosis spectrum, with the most severe being schizophrenia, are prevalent and have a great impact on the patients' quality of life. The purpose of this article is to highlight the need for a novel national strategic approach to the management of psychotic disorders in accordance with the international principles of early intervention. Even though outpatient treatment is considered adequate, there is an urgent need to adopt an early and more comprehensive and effective intervention strategy for young patients with psychosis and their families whose clinical and personal needs are clearly not met by the existing infrastructure of our mental health services. This can be accomplished by the legislation and implementation within the national health system of EIP services which on the one hand actively engage community organizations with the purpose of early identification of cases, reduction of the duration of untreated psychosis and on the other, offer assertive community-based support and treatment, based on a multi-disciplinary community team model. The effectiveness of early intervention in psychosis is supported by evidence provided by 9 international RCTs. The results of these

programs indicate a superior effect in indexes of quality of life, retention in treatment, psychopathology, judicious use of medication and return to work/school as well as the patient's effective recovery. International experience (Denmark, Norway, Australia, UK, USA, Canada and Italy) and the corresponding prevention programs emphasize the effectiveness of EIP services and thus the patients' reintegration. However, in contrast to Northern European countries, Southern European countries have not yet incorporated EIP services in their national health system. From a financial perspective, EIP services seem to be cost-effective for the national health system, since the economic burden is compensated in the long term through their qualitative benefits. In Greece, specialized services for those young afflicted for the first time by the most serious of mental disorders are non-existent and no local information exists for the patient's outcome and social integration after a first psychotic-episode nor for the financial burden, placed on mental health services. Overall, the implementation of EIP services is expected to have long-term benefits for our country's National Health System as well as for the patients and their families.

14. Tsitsimpikou, C., Tsarouhas, K., et al. (2018). "Health risk behaviors among high school and university adolescent students." Exp Ther Med. 16(4): 3433-3438.

Tobacco, alcohol and drug abuse constitute a public health concern. Data regarding health risk behaviors among Greek youth are scarce. The aim of the present study was to investigate health risk behaviors of a large adolescent sample (730 adolescents, 294 males and 436 females), residing in different areas of Greece, trace perceived side effects and associate the findings with the adopted lifestyle. High school students and University newcomers, aged 14-21 years (17.8 ± 4.5 years), self-reported health risk behaviors via an anonymous, closed-type, validated questionnaire. Simultaneous adoption of unhealthy habits, such as smoking and drug abuse, were not independent ($\chi^2=38.668$, $P=0.01$). Age was the most significant factor in the adoption of unhealthy behaviors; smoking ($\chi^2=27.220$, $P=0.01$), misuse of cannabis and recreational drugs ($\chi^2=9.874$, $P=0.05$) and combining alcohol and smoking with entertainment ($\chi^2=8.708$, $P=0.05$; $\chi^2=317.309$, $P=0.05$, respectively) were adopted more by the elder (18-20 years) than the younger (15-18 years) teenagers. Males were more prone to abuse of cannabis ($\chi^2=8.844$, $P=0.01$), whereas females combined drinking and smoking with loud music during entertainment ($\chi^2=6.618$, $P=0.05$). The majority (64%) reported driving after drinking alcohol and intense entertainment, especially in urban areas. Almost half of smokers (53.1%) and drug users (46.3%) first encountered smoking or drugs from friends. Educational institutions and entertainment venues were the main places of initiation of smoking (26%) or drug use (35.2%), respectively. Adolescents from touristic regions were more prone to smoking (33.9%, $P=0.01$) and drug abuse (53.7%, $P=0.01$). The lower the frequency of exercise, the higher the consumption of psychoactive substances ($P=0.022$). Youth engaging in unhealthy habits were also willing to use prohibited doping substances (56%, $P=0.043$). Health problems were the main reason to consider changing habits (72%). In conclusion, health risk behaviors were multifactorial and tended to cluster. Thus, preventive youth strategies should target negative peer influences, especially during late adolescence.

15. Tyrovolas, S., Kassebaum, N., et al. (2018). "The burden of disease in Greece, health loss, risk factors, and health financing, 2000-16: an analysis of the Global Burden of Disease Study 2016." Lancet Public Health. 3(8): 395-406.

Background: Following the economic crisis in Greece in 2010, the country's ongoing austerity measures include a substantial contraction of health-care expenditure, with reports of subsequent negative health consequences. A comprehensive evaluation of mortality and morbidity is required to understand the current challenges of public health in Greece. **Methods:** We used the results of the Global Burden of Diseases, Injuries, and Risk Factors Study (GBD) 2016 to describe the patterns of death and disability among those living in Greece from 2000 to 2010 (pre-austerity) and 2010 to 2016 (post-austerity), and compared trends in health outcomes and health expenditure to those in Cyprus and western Europe. We estimated all-cause mortality from vital registration data, and we calculated cause-specific deaths and years of life lost. Age-standardised mortality rates were compared using the annualised rate of change (ARC). Mortality risk factors were assessed using a comparative risk assessment framework for 84 risk factors and clusters to calculative summary exposure values and population attributable fraction statistics. We assessed the association between trends in total, government, out-of-pocket, and prepaid public health expenditure and all-cause mortality with a segmented correlation analysis. **Findings:** All-age mortality in Greece increased from 944.5 (95% uncertainty interval [UI] 923.1-964.5) deaths per 100 000 in 2000 to 997.8 (975.4-1018) in 2010 and 1174.9 (1107.4-1243.2) in 2016, with a higher ARC after 2010 and the introduction of austerity (2.72% [1.65 to 3.74] for 2010-16) than before (0.55% [0.24 to 0.85] for 2000-10) or in western Europe during the same period (0.86% [0.54 to 1.17]). Age-standardised reduction in ARC approximately halved from 2000-10 (-1.61 [95% UI -1.91 to -1.30]) to 2010-16 (-0.87% [-2.03 to 0.20]), with post-2010 ARC

similar to that in Cyprus (-0.86% [-1.4 to -0.36]) and lower than in western Europe (-1.14% [-1.48 to -0.81]). Mortality changes in Greece coincided with a rapid decrease in government health expenditure, but also with aggregate population ageing from 2010 to 2016 that was faster than observed in Cyprus. Causes of death that increased were largely those that are responsive to health care. Comparable temporal and age patterns were noted for non-fatal health outcomes, with a somewhat faster rise in years lived with disability since 2010 in Greece compared with Cyprus and western Europe. Risk factor exposures, especially high body-mass index, smoking, and alcohol use, explained much of the mortality increase in Greek adults aged 15-49 years, but only explained a minority of that in adults older than 70 years. **Interpretation:** The findings of increases in total deaths and accelerated population ageing call for specific focus from health policy makers to ensure the health-care system is equipped to meet the needs of the people in Greece.

16. Zamar, A., Warrya, G., et al. (2017). "High-dose levothyroxine for the management of bipolar affective disorder: two case reports." JRSM Open. 8(9).

In this article, we report two cases from our centre: case A has the longest recovery period and case B is one of the most complex from a diagnostic and management perspective, highlighting how treatment resistance can be overcome depending on patient response and needs.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κελεσενλή, Χ. (2018). "Η ισόβια ποινή στην απεξάρτηση: Μια μελέτη βιογραφίας ισοβιτών σε θεραπευτική κοινότητα στην φυλακή." Εξαρθήσεις 30(1): 14-33.

Σκοπός: Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη της πορείας της ζωής των μελών της θεραπευτικής κοινότητας ενός προγράμματος του ΚΕΘΕΑ σε σωφρονιστικό κατάστημα που έχουν καταδικαστεί με ισόβια ποινή και η ανάδειξη των νομικών και θεραπευτικών αναγκών αυτού του ιδιαίτερου πληθυσμού. **Σχεδιασμός:** Ως ερευνητική μέθοδος επιλέχθηκε η βιογραφική-ερμηνευτική και το υλικό αποτελείται από τις γραπτές βιογραφίες και τις ατομικές συνεντεύξεις εγκλειστών. **Συμμετέχοντες:** 5 μέλη της Θεραπευτικής Κοινότητας ΚΕΘΕΑ στο σωφρονιστικό κατάστημα που είναι καταδικασμένοι με ισόβια ποινή. **Ευρήματα:** Τα ευρήματα που προέκυψαν κατά την επεξεργασία των δεδομένων οδηγούν στην διαπίστωση κοινών στοιχείων στην ζωή όλων των συμμετεχόντων, παρά το γεγονός ότι κάθε βιογραφική αφήγηση αποτελεί ξεχωριστή περίπτωση στην ολότητά της. Κοινός τόπος σε όλες τις βιογραφίες είναι το στοιχείο των αλληπάλληλων βιογραφικών ρήξεων στην πορεία της ζωής τους, που συντελούνται μέσω της αναγκαστικής μετανάστευσης, της εμπλοκής με την εξάρτηση και την παραβατικότητα και του εγκλεισμού. Η περιθωριοποίηση και ο στιγματισμός είναι το στοιχείο που εξελίσσεται και ενισχύεται κατά την εξέλιξη του βίου. Τέλος, η Θεραπευτική Κοινότητα αποτελεί το πλαίσιο εντός του οποίου η κατακερματισμένη ταυτότητα αναδομείται και μετασημασιάζεται.

2. Πούλιος, Α. (2018). Σύγχρονος κοινωνικός δεσμός, ψυχική υγεία και εθιστικές λύσεις. 30ο Πανελλήνιο Συνέδριο AIDS, Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Αντιμετώπισης του AIDS (Ε.Ε.Μ.Α.Α.) Αθήνα, 30 Νοεμβρίου - 2 Δεκεμβρίου 2018.

Η εκάστοτε κοινωνική συνθήκη παράγει συμπτώματα σύστοιχα με τον κοινωνικό δεσμό που αυτή συγκροτεί. Σημερινή πρόκληση δεν είναι η άμεση καταπίεση αλλά αντιθέτως η επιβεβλημένη δυνατότητα επιτυχίας και πληρότητας με την επίφαση ότι η πρόσβαση σε όλα είναι εύκολη και αδιαμεσολάβητη. Η δυναμική αυτή οδηγεί το υποκείμενο σε μια μετέωρη θέση που προάγει τον ανταγωνισμό και κατά συνέπεια τις διακρίσεις. Στα πλαίσια αυτά δεν είναι τυχαίο ότι στη κλινική πρακτική μας ερχόμαστε όλο και συχνότερα αντιμέτωποι με περιπτώσεις βίας, κοινωνικού αποκλεισμού και συμπτωματολογία όπου το σώμα είναι στο επίκεντρο όπως ψυχοσωματικές δυσκολίες, διατροφικές διαταραχές, αυτοτραυματισμοί, τις αποκαλούμενες μεθοριακές προσωπικότητες και εξαρτήσεις. Οι εθιστικές λύσεις είναι μια ιδιαίτερα χαρακτηριστική εκδοχή αυτών των δυσκολιών όπως απαντώνται στις ήδη γνωστές ψυχοδραστικές ουσίες, στις νέες που βρίσκονται πιο κοντά στον σύγχρονο τρόπο ζωής, αλλά και σε συμπεριφορές όπως η χρήση διαδικτυακών εφαρμογών, καταναγκαστική άθληση κ.α. Οι λύσεις αυτές είναι ένα μέσον αυτοϊασης, μέσον διαχείρισης της σεξουαλικότητας, της ετερότητας, των ψυχολογικών δυσκολιών και του σώματος. Το αντικείμενο της εξάρτησης έρχεται αρχικά να ρυθμίσει την πρόσβαση στις απολαύσεις που προσφέρονται με τίμημα την συγκρότηση ενίοτε σοβαρότερης έως και θανάσιμης ψυχοπαθολογίας. Η κλινική, είτε αφορά ιδιωτικές υπηρεσίες ψυχικής υγείας, είτε δομές, είτε κοινοτικές κλινικές παρεμβάσεις, καλείται να λάβει υπόψη τα προαναφερθέντα ώστε να ανταποκριθεί στην

υποκειμενικότητα της σύγχρονης εποχής και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, δίνοντας μια θέση στον άνθρωπο να αρθρώσει την επιθυμία του και να συγκροτήσει έναν πιο βιώσιμο κοινωνικό δεσμό.

3. Πούλιος, Α. & Παπαδοπετράκης, Γ. (2018). Chemsex: σεξουαλικότητα, εθισμός και αυτοϊαση. 30ο Πανελλήνιο Συνέδριο AIDS, Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Αντιμετώπισης του AIDS (Ε.Ε.Μ.Α.Α.) Αθήνα, 30 Νοεμβρίου - 2 Δεκεμβρίου 2018.

Η ψυχαγωγική χρήση ψυχοδραστικών ουσιών κατά το σεξ, φαινόμενο γνωστό ως chemsex, αποτελεί μια σύγχρονη προβληματική όπου η σεξουαλικότητα και ο εθισμός συνεξαρτώνται. Το chemsex εμφανίζεται όλο και συχνότερα στους άνδρες που κάνουν σεξ με άνδρες (ΑΣΑ) και κυρίως σε άτομα που ζουν με τον ιό HIV. Προκύπτει ότι, στις προβληματικές εκδοχές του, υφίσταται υπόβαθρο σοβαρών ψυχοκοινωνικών δυσκολιών, όπως κακοποίηση, κατάθλιψη και εσωτερικευμένο στίγμα, σε συνδυασμό με κοινωνικές διακρίσεις και έλλειψη σεξουαλικής αγωγής. Οι ουσίες του chemsex λειτουργούν ως προσπάθεια αυτοϊασης των δυσκολιών αυτών, γεγονός που πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στην αντιμετώπισή του καθώς υποστηρίζεται ότι αφορά μάλλον σεξουαλικές δυσκολίες παρά καθαυτό εξάρτηση. Οι επιπτώσεις του προβληματικού chemsex εστιάζονται σε θέματα σεξουαλικής και ψυχικής υγείας, ενίοτε με σοβαρές συνέπειες στη ζωή του ατόμου. Την τρέχουσα στιγμή φαίνεται ότι υπάρχει απουσία ερευνητικών δεδομένων, ενημέρωσης και κατάλληλων δομών σε σχέση με το chemsex. Κατόπιν ανασκόπησης των πρώτων σχετικών ερευνητικών ευρημάτων για τον ελληνικό πληθυσμό, προτείνονται βασικές κατευθυντήριες αντιμετώπισης βασιζόμενες στην διεθνή βιβλιογραφία και την κλινική μας εμπειρία. Σε αυτές περιλαμβάνονται η ενημέρωση και η ετοιμότητα των θεραπόντων ιατρών, των τμημάτων επειγόντων και των επαγγελματιών ψυχικής υγείας να ανταποκριθούν στις ανάγκες των ατόμων που θα τους απευθυνθούν, η ανάγκη δικτύου παραπομπών και διεπιστημονικής συνεργασίας μεταξύ φορέων καθώς και η εστίαση στη σεξουαλική διάσταση του φαινομένου με ανάλογη διακριτική, ενήμερη και υποστηρικτική διαχείριση που προάγουν την εμπιστοσύνη, την απενοχοποίηση και τη μείωση της βλάβης.

4. ΜΟΛΥΣΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Karamitros, T., Hurst, T., et al. (2018). "Human Endogenous Retrovirus-K HML-2 integration within RASGRF2 is associated with intravenous drug abuse and modulates transcription in a cell-line model." Proc Natl Acad Sci U S A. **115**(41).

HERV-K HML-2 (HK2) has been proliferating in the germ line of humans at least as recently as 250,000 years ago, with some integrations that remain polymorphic in the modern human population. One of the solitary HK2 LTR polymorphic integrations lies between exons 17 and 18 of RASGRF2, a gene that affects dopaminergic activity and is thus related to addiction. Here we show that this antisense HK2 integration (namely RASGRF2-int) is found more frequently in persons who inject drugs compared with the general population. In a Greek HIV-1-positive population (n = 202), we found RASGRF2-int 2.5 times (14 versus 6%) more frequently in patients infected through i.v. drug use compared with other transmission route controls (P = 0.03). Independently, in a United Kingdom-based hepatitis C virus-positive population (n = 184), we found RASGRF2-int 3.6 times (34 versus 9.5%) more frequently in patients infected during chronic drug abuse compared with controls (P < 0.001). We then tested whether RASGRF2-int could be mechanistically responsible for this association by modulating transcription of RASGRF2. We show that the CRISPR/Cas9-mediated insertion of HK2 in HEK293 cells in the exact RASGRF2 intronic position found in the population resulted in significant transcriptional and phenotypic changes. We also explored mechanistic features of other intronic HK2 integrations and show that HK2 LTRs can be responsible for generation of cis-natural antisense transcripts, which could interfere with the transcription of nearby genes. Our findings suggest that RASGRF2-int is a strong candidate for dopaminergic manipulation, and emphasize the importance of accurate mapping of neglected HERV polymorphisms in human genomic studies.

2. Kostaki, E., Frampton, D., et al. (2019). "Near full-length genomic sequencing and molecular analysis of HIV-infected individuals in a network-based intervention (TRIP) in Athens, Greece: Evidence that transmissions occur more frequently from those with high HIV-RNA." Curr HIV Res.

Background: TRIP (Transmission Reduction Intervention Project) was a network-based, contact tracing approach to locate and link to care mostly people who inject drugs (PWID) with recent HIV infection. **Objective:** We investigated whether sequences from HIV-infected participants with high viral load cluster together more frequently than what is expected by chance. **Methods:** Paired end reads were generated for 104 samples using Illumina MiSeq next-generation sequencing. **Results:** 63 sequences belonged to previously identified local transmission networks of PWID (LTNs) of an HIV outbreak in Athens, Greece. For two HIV-RNA cut-offs (105 and 106 IU/mL), HIV transmissions were more likely between PWID with similar levels of HIV-RNA (p<0.001). 10 of the 14 sequences (71.4%) from PWID with HIV-RNA >106 IU/mL were clustered in 5 pairs. For 4 of these clusters (80%), there was in each one of them at least one sequence from a recently HIV-infected PWID. **Conclusion:** We showed that transmissions are more likely among PWID with high viremia.

3. Kostaki, E., Nikolopoulos, G., et al. (2018). "Molecular Analysis of Human Immunodeficiency Virus Type 1 (HIV-1)-Infected Individuals in a Network-Based Intervention (Transmission Reduction Intervention Project): Phylogenetics Identify HIV-1-Infected Individuals With Social Links." J Infect Dis. 218(5): 707-715.

Background: The Transmission Reduction Intervention Project (TRIP) is a network-based intervention that aims at decreasing human immunodeficiency virus type 1 (HIV-1) spread. We herein explore associations between transmission links as estimated by phylogenetic analyses, and social network-based ties among persons who inject drugs (PWID) recruited in TRIP. **Methods:** Phylogenetic trees were inferred from HIV-1 sequences of TRIP participants. Highly supported phylogenetic clusters (transmission clusters) were those fulfilling 3 different phylogenetic confidence criteria. Social network-based ties (injecting or sexual partners, same venue engagement) were determined based on personal interviews, recruitment links, and field observation. **Results:** TRIP recruited 356 individuals (90.2% PWID) including HIV-negative controls; recently HIV-infected seeds; long-term HIV-infected seeds; and their social network members. Of the 150 HIV-infected participants, 118 (78.7%) were phylogenetically analyzed. Phylogenetic analyses suggested the existence of 13 transmission clusters with 32 sequences. Seven of these clusters included 14 individuals (14/32 [43.8%]) who also had social ties with at least 1 member of their cluster. This proportion was significantly higher than what was expected by chance. **Conclusions:** Molecular methods can identify HIV-infected people socially linked with another person in about half of the phylogenetic clusters. This could help public health efforts to locate individuals in networks with high transmission rates.

4. Kranidioti, H., Chatzievagelinou, C., et al. (2018). "Clinical and epidemiological characteristics of hepatitis C virus-infected people who inject drugs: a Greek descriptive analysis." Ann Gastroenterol. 31(5): 598-603.

Background: It is estimated that 17,000 people who inject drugs (PWID) in Greece have hepatitis C virus (HCV) viremia. The aim of our study was to explore the characteristics of the HCV-infected, direct acting antiviral (DAA)-naïve PWID. **Methods:** This is a retrospective analysis of PWID with HCV infection. We selected data from six liver clinics during the period from 1st May 2014 to 31st May 2017 in order to record the characteristics of infected PWID. **Results:** We included 800 PWID with HCV infection (78.5% male, mean age 42±10 years) who had not received DAAs before 1st June 2017. One third of the patients had comorbidities (diabetes mellitus, arterial hypertension and psychological disorders); 70% were smokers, 27% alcohol users, 67% unemployed, 29% married, and 34% had education >12 years; 65% were attending addiction programs; 57% were receiving methadone and 36% buprenorphine. Sporadic or systemic drug use was reported by 37% while 1.4% and 2.9% had HIV and HBV coinfection, respectively. The genotype distribution was 20.5%, 4.6%, 3.3%, 61% and 10% for genotypes 1a, 1b, 2, 3 and 4, respectively. Mean (±SD) liver stiffness was 9±7 kPa and 21% of the patients had cirrhosis. Half of the patients were in the F0-F1 stage of liver disease, defined as stiffness ≤7 kPa. **Conclusions:** Our real-life data suggest that HCV genotype 3 remains the predominant genotype among PWID. One third of PWID had comorbidities and one-fifth cirrhosis. Half of PWID had early-stage liver disease and remained without access to DAAs according to the Greek prioritization criteria.

5. Paraskevis, D., Nikolopoulos, G., et al. (2018). "Molecular investigation of HIV-1 cross-group transmissions during an outbreak among people who inject drugs (2011-2014) in Athens, Greece." Infect Genet Evol. in press.

New diagnoses of HIV-1 infection among people who inject drugs (PWID) rocketed in Athens, Greece between 2011 and 2014 (HIV-1 outbreak). Our aim was to identify, during that period, potential cross-group transmissions between the within-Greece PWID and other risk or national groups using molecular methods. Sequences from 33 PWID were outside the PWID-outbreak networks in Greece (PWID-imported transmissions). Phylogenetic analyses on 28 of these sequences (subtypes A and B) showed that 11 subtype B infections originated from Greece, whereas 8 and 7 subtype A strains were from former Soviet Union countries (AFSU) and Greece, respectively. The putative source in half of the PWID-imported transmissions with Greek origin was an individual who acquired HIV via sexual contact. During four years of an HIV-1 outbreak among PWID in Athens, Greece, 33 individuals in this group (4.6% of all diagnoses with phylogenetic analyses) are likely to represent infections, sexually or injection-acquired, outside the within-Greece-PWID-outbreak networks. Combined molecular and

traditional HIV surveillance to monitor introductions of new strains, and interventions that aim at reducing the rate of both injection and sexual risky practices are needed during drug injection-related HIV outbreaks.

6. Psychogiou, M., Giallourous, G., et al. (2019). "Identifying, linking, and treating people who inject drugs and were recently infected with HIV in the context of a network-based intervention." in press.

Identifying and linking people to care soon after HIV infection could limit viral transmission and protect their health. This work aims at describing the continuum of care among recently HIV-infected people who inject drugs (PWID) and participated in an intervention in the context of an HIV outbreak in Athens, Greece. The Transmission Reduction Intervention Project (TRIP) conducted risk network-based contact tracing and screened people for recent HIV infection. A comprehensive approach with a case management component that aimed to remove barriers to accessing care was adopted. Follow-up data on antiretroviral treatment (ART) and HIV-RNA levels were obtained from HIV clinics. TRIP enrolled 45 recently HIV-infected PWID (80% male) with a median viral load at recruitment of 5.43 log₁₀ copies/mL. Of the recently infected persons in TRIP, 87% were linked to care; of these, 77% started ART; and of those on ART, 89% achieved viral load <200 copies/mL. TRIP and its public health allies managed to get most of the recently HIV-infected PWID who were identified by the program into care and many of them onto ART. This resulted in very low HIV-RNA levels. Treatment as prevention can work if individuals are aided in overcoming difficulties in entry to, or attrition from care.

7. Vourli, G., Nikolopoulos, G., et al. (2018). "HIV cascade of care in Greece: Useful insights from additional stages." PLoS One. 13(11).

Background: Aiming to eliminate HIV infection, UNAIDS has set a global "90-90-90" target by 2020. We sought to construct a 6-stages HIV Cascade of Care (CoC) in Greece, overall and by risk group, to assess risk-group and stage-specific progress in achieving the UNAIDS target. **Patients and Methods:** Combining data from the HIV/AIDS surveillance system and a population-based HIV cohort study, the CoC included: i) number of people living with HIV (PLHIV) by end of 2013; ii) proportion of PLHIV ever diagnosed; iii) proportion of diagnosed linked-to-care iv) proportion of linked-to-care ever initiating antiretroviral therapy (ART); v) proportion of treated who retained-in-care vi) proportion of those retained-in-care who were virally suppressed (≤ 200 copies/mL) at their last visit (01/07/2012-31/12/2013). **Results:** In 2013, 14147 PLHIV were in Greece. Overall, proportions of each stage in the cascade were: 78.4% diagnosed; 86% linked-to-care; 78.5% initiated ART; 86.4% retained-in-care, and 87.1% virally suppressed. Totally, 42.6% of all PLHIV were virally suppressed. The percentage diagnosed was lower among heterosexual men and women (heterosexuals) than in MSM (men who have sex with men) or PWID (people who inject drugs). Most MSM were linked to care (97.2% of diagnosed) while a substantial proportion of PWID were not (80.8% of diagnosed). Once treated, PWID remained in care in similar proportions to MSM. Unlike PWID, a high proportion of the retained in care MSM and heterosexuals achieved viral suppression. **Conclusions:** At the end of 2013, we identified gaps in the HIV CoC in Greece, which differed across risk groups. Targeted interventions are critical in optimizing early diagnosis and timely linkage. A 6-stage CoC, stratified by risk group, can inform strategic public health planning in improving HIV treatment outcomes.

8. Vourli, G., Pharris, A., et al. (2019). "Are European HIV cohort data within EuroCoord representative of the diagnosed HIV population?" AIDS 33(1): 133-143.

Objective: HIV cohorts are an important source of clinical data for informing public health policies and programmes. However, the generalizability of cohort findings to the wider population of people diagnosed with HIV in each country remains unclear. In this work, we assessed the representativeness of six large national HIV cohorts within Europe. **Design and Methods:** Individual-level cohort data were provided from national cohorts in France, Germany, Greece, Italy, Spain and the United Kingdom. Analysis focused on new HIV diagnoses reported to The European Surveillance System (TESSy) during three time periods (2000-2004, 2005-2009 and 2010-2013), to allow for temporal changes. Cohort and TESSy records were matched and compared by age, sex, transmission mode, region of origin and CD4 cell count at diagnosis. The probability of being included in each cohort given demographic characteristics was estimated and used to generate weights inversely proportional to the probability of being included. **Results:** Participating cohorts were generally representative of the national HIV-diagnosed population submitted to TESSy. However, people who inject drugs, those born in a country other than that reporting the data, those with low CD4 cell counts at diagnosis, and those more than 55 years were generally

underrepresented in the cohorts examined. **Conclusion:** These European cohorts capture a representative sample of the HIV-diagnosed populations in each country; however some groups may be underrepresented.

9. Williams, L., Kostaki, E., et al. (2018). "Pockets of HIV Non-infection Within Highly-Infected Risk Networks in Athens, Greece." Front Microbiol. 9: 1825.

As part of a network study of HIV infection among people who inject drugs (PWID) and their contacts, we discovered a connected subcomponent of 29 uninfected PWID. In the context of a just-declining large epidemic outbreak, this raised a question: What explains the existence of large pockets of uninfected people? Possible explanations include "firewall effects" (Friedman et al., 2000; Dombrowski et al., 2017) wherein the only HIV+ people that the uninfected take risks with have low viral loads; "bottleneck effects" wherein few network paths into the pocket of non-infection exist; low levels of risk behavior; and an impending outbreak. We considered each of these. Participants provided information on their enhanced sexual and injection networks and assisted us in recruiting network members. The largest connected component had 241 members. Data on risk behaviors in the last 6 months were collected at the individual level. Recent infection was determined by LAg (SediaTM Biosciences Corporation), data on recent seronegative tests, and viral load. HIV RNA was quantified using Artus HI Virus-1 RG RT-PCR (Qiagen). The 29 members of the connected subcomponent of uninfected participants were connected (network distance = 1) to 17 recently-infected and 24 long-term infected participants. Fourteen (48%) of these 29 uninfected were classified as "extremely high risk" because they self-reported syringe sharing and had at least one injection partner with viral load >100,000 copies/mL who also reported syringe sharing. Seventeen of the 29 uninfected were re-interviewed after 6 months, but none had seroconverted. These findings show the power of network research in discovering infection patterns that standard individual-level studies cannot. Theoretical development and exploratory network research studies may be needed to understand these findings and deepen our understanding of how HIV does and does not spread through communities. Finally, the methods developed here provide practical tools to study "bottleneck" and "firewall" network hypotheses in practice.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δημητροπούλου, Μ., Μαλλιώρα, Μ. κ.α. (2018). Διαχρονική αποτύπωση προφίλ χρηστών ψυχοδραστικών ουσιών που προσήλθαν σε υπηρεσία άμεσης πρόσβασης πριν, κατά και μετά την επιδημία HIV στην Αθήνα. 6η Πανελλήνια Συνάντηση AIDS & Ηπατίτιδες, Αθήνα, 27-29 Σεπτεμβρίου 2018.

Εισαγωγή: Το 2011-2013 σημειώθηκε επιδημία HIV λοίμωξης σε χρήστες ενδοφλεβίων ναρκωτικών στην Αθήνα. Η αξιολόγηση των χαρακτηριστικών των χρηστών που προσεγγίζουν υπηρεσίες άμεσης πρόσβασης, χωρίς αίτημα για θεραπεία, δεν έχει υλοποιηθεί στο παρελθόν και είναι δυναμικά χρήσιμη στην κατανόηση της επιδημίας και στην μετέπειτα παρακολούθησή της. **Σκοπός:** Περιγραφή των χαρακτηριστικών των χρηστών ουσιών που προσέρχονται για πρώτη φορά σε Υπηρεσία Άμεσης Πρόσβασης στην Αθήνα και αξιολόγηση μεταβολών πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την επιδημία HIV. **Υλικό:** Χρήστες που προσήλθαν στο Σταθμό Φροντίδας Εξαρτημένων Ατόμων ΟΚΑΝΑ τα έτη 2010 (N=109), 2012 (N=99) και 2016/17 (N=134). Στην πρώτη επαφή, συμπληρώνεται ερωτηματολόγιο μέσω συνέντευξης. **Μέθοδος:** Τα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων περιγράφηκαν με κατάλληλα μέτρα θέσης/διασποράς ή ποσοστά. Για τη διερεύνηση διαχρονικών μεταβολών χρησιμοποιήθηκαν οι μέθοδοι Χ², ANOVA και Krushall-Wallis. **Αποτελέσματα:** Το 2010, 54.1% των χρηστών ανέφερε απουσία στέγης και 28.4% δεν ήταν ελληνικής εθνικότητας. Η πλειονότητα ανέφερε καθημερινή χρήση (93.6%) και κύρια ουσία χρήσης την ηρωίνη (94.5%). Διαχρονικά, παρατηρήθηκε μείωση στους χρήστες άλλης εθνικότητας (28.4%, 23.2%, και 14.2% τα έτη 2010, 2012 και 2016/17 αντίστοιχα, p=0.023). Συγκριτικά με το 2010, το ποσοστό των αστέγων μειώθηκε το 2012 (από 54.1% σε 34.3%, p=0.004), αλλά αυξήθηκε ξανά το 2016/17 (από 34.3% σε 47.0%, p=0.054). Τα έτη 2010,2012 και 2016/17 παρατηρήθηκε μείωση στο ποσοστό που ανέφερε καθημερινή χρήση ουσιών (93.6%, 75.8%, 81.1%, p=0.002) και ηρωίνη ως κύρια ουσία χρήσης (94.5%, 78.8%, 79.1%, p=0.001). Αύξηση παρατηρήθηκε στο ποσοστό των χρηστών που αναφέρει ψυχιατρικά προβλήματα (20.2%, 38.4% και 45.5%, p<0.001) και HIV λοίμωξη (0%, 11.8% και 14.4%, p=0.001). **Συμπέρασμα:** Πριν την επιδημία HIV, υψηλό ποσοστό χρηστών ανήκε σε ευάλωτους πληθυσμούς (μετανάστες, άνεργοι) και ανέφερε καθημερινή χρήση ουσιών. Διαχρονικά μειώθηκε ο αριθμός των χρηστών άλλης εθνικότητας και η συχνότητα ενδοφλέβιας χρήσης. Το πρόβλημα της απουσίας στέγης παραμένει. Οι χρήστες που προσέρχονται σε υπηρεσίες άμεσης πρόσβασης αντικατοπτρίζουν τον πληθυσμό σε κίνδυνο για λοιμώδη νοσήματα και διαφέρουν από τους αιτούντες θεραπείας (ενδεικτικά το 2010, σε σύγκριση με στοιχεία από ΕΚΤΕΠΝ για αιτούντες θεραπείας: απουσία στέγης 54.1%, έναντι 9.3%, άλλης εθνικότητας: 28.4% έναντι 6.6%). Η

παρακολούθηση των χαρακτηριστικών του συγκεκριμένου πληθυσμού είναι απαραίτητη για την έγκαιρη εφαρμογή παρεμβάσεων.

2. Παπατέχας, Α., Πούλιος, Α., κ.α. (2018). Παράγοντες κινδύνου μετάδοσης HIV σε άτομα που εργάζονται στο σεξ. 7ο Πανελλήνιο Συνέδριο Συμβουλευτικής Ψυχολογίας: Κάνοντας το αόρατο ορατό, Βόλος, 8 - 11 Νοεμβρίου 2018.

Τα άτομα που εργάζονται στο σεξ (ΕσΣ) είναι μια ευάλωτη κοινωνική ομάδα μεταξύ άλλων και ως προς τον HIV. Σκοπός της μελέτης ήταν να διερευνηθεί για πρώτη φορά στον ελληνικό πληθυσμό, παράγοντες που συσχετίζονται με την ορομετατροπή σε ΕσΣ. Το δείγμα αποτελείται από 520 ωφελούμενα άτομα (2016-17) του Red Umbrella Athens (RUA) και του Checkpoint Athens. Τα δεδομένα συνελέγησαν με συμπλήρωση ερωτηματολογίου δημογραφικών δεδομένων και σεξουαλικής υγείας μέσω ημιδομημένης συνέντευξης. Η διερεύνηση των στατιστικώς σημαντικών συσχετίσεων με την ορομετατροπή έγινε με το κριτήριο χ^2 και προσομοίωση Monte-Carlo. Στη συνέχεια εφαρμόστηκε η τεχνική LASSO για το σχεδιασμό μοντέλου λογιστικής παλινδρόμησης. Οι μεταβλητές που συμπεριλήφθησαν ήταν: φύλο, ηλικία, εθνικότητα, εκπαίδευση, ανεργία, προσφυγικό στάτους, εμβόλιο HBV, χρήση προφυλακτικού στην τελευταία σεξουαλική επαφή και τον τελευταίο χρόνο, αριθμός σεξουαλικών συντρόφων το τελευταίο τρίμηνο, σεξουαλικός προσανατολισμός, ενδοφλέβια χρήση ουσιών, συμμετοχή σε σεξουαλικά πάρτυ και χρήση ψυχοτρόπων ουσιών κατά το σεξ. Βρέθηκαν 10 θετικά αποτελέσματα στον HIV. Η ορομετατροπή συσχετίστηκε σημαντικά με την ενδοφλέβια χρήση ουσιών και με τη χρήση ψυχοτρόπων ουσιών κατά το σεξ. Το εύρημα αυτό δείχνει ότι δεν είναι η ίδια η εργασία στο σεξ που αυξάνει τον κίνδυνο HIV. Συνεπώς, οι συμβουλευτικές παρεμβάσεις στους ΕσΣ θα όφειλαν να είναι απαλλαγμένες από προκαταλήψεις και να λαμβάνουν υπόψη τον παράγοντα της χρήσης προάγοντας την μείωση της βλάβης. Πιθανώς δε, τα ευρήματα να είναι και αποτέλεσμα των παρεμβάσεων της Θετικής Φωνής και του RUA στον πληθυσμό αυτά τα τελευταία χρόνια.

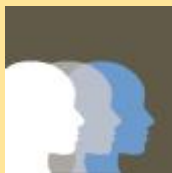
3. Πούλιος, Α. (2018). Ψυχαγωγική χρήση ψυχοδραστικών ουσιών κατά το σεξ (Chemsex): Παρουσίαση του φαινομένου και του πρώτου εγχειρήματος διερεύνησης και παρέμβασης για αυτό στον ελληνικό πληθυσμό. 7ο Πανελλήνιο Συνέδριο Συμβουλευτικής Ψυχολογίας: Κάνοντας το αόρατο ορατό, Βόλος, 8 - 11 Νοεμβρίου 2018.

Η ψυχαγωγική χρήση ψυχοδραστικών ουσιών στο σεξ (chemsex), αποτελεί ένα φαινόμενο αυξανόμενο κυρίως μεταξύ ανδρών που κάνουν σεξ με άνδρες (ΑΣΑ), σε Αμερική, Ευρώπη, αλλά και στην Ελλάδα. Οι συχνότερες ουσίες στο chemsex είναι η μεθαμφεταμίνη, το γ-υδροξυβουτυρικό οξύ, η γ-βουτυρολακτόνη και η μεθυλομεθαθινόνη. Το chemsex στις προβληματικές κυρίως εκφάνσεις του, επιφέρει αυξημένη πιθανότητα εμπλοκής σε συμπεριφορές υψηλού κινδύνου, μειωμένη όρεξη για φαγητό, ψυχικές διαταραχές, σωματικές βλάβες, κώμα έως και θάνατο, απώλεια εργασίας, κοινωνική απομόνωση, προβλήματα με τον νόμο, κ.α. Το chemsex έχει συσχετιστεί ενδεχομένως και αιτιακά μεταξύ άλλων με εσωτερικευμένη ομοφοβία, στίγμα του να ζει κανείς με τον HIV, βία και ρατσιστικές συμπεριφορές και ελλιπές κοινωνικό δίκτυο, παράγοντες που σχετίζονται με τις διακρίσεις και το ρατσισμό σε σχέση με τη σεξουαλικότητα. Για τον ελληνικό πληθυσμό ελάχιστα στοιχεία υπάρχουν επί του θέματος, ενώ οι επαγγελματίες υγείας είναι ελλιπώς ενημερωμένοι ώστε τα άτομα που αντιμετωπίζουν δυσκολίες από το chemsex αδυνατούν να λάβουν επαρκή βοήθεια. Στην παρούσα εισήγηση, γίνεται συζήτηση για το φαινόμενο του chemsex σε συνδυασμό με ανασκόπηση δεδομένων από το εξωτερικό, ενώ παρουσιάζεται το εγχείρημα διερεύνησης και παρέμβασης σε σχέση με το chemsex που διεξάγεται αυτή τη στιγμή μέσω από τη συνεργασία της Θετικής Φωνής - Συλλόγου Οροθετικών Ελλάδας και του Πανεπιστημίου Αθηνών (Τμήμα Ψυχολογίας και Ιατρική Σχολή). Στην εισήγηση θα γίνει μια πρώτη παρουσίαση ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων του εγχειρήματος, καθώς και βασικά στοιχεία που θα πρέπει να αναγνωρίζουν οι ειδικοί ψυχικής υγείας, με απώτερο στόχο το τρίπτυχο αναγνώριση - διερεύνηση - αντιμετώπιση.

4. Πούλιος, Α., Πρωτόπαπας, Κ., κ.α. (2018). Ψυχαγωγική χρήση ουσιών στο σεξ (chemsex) και ποιότητα ζωής σε άνδρες που κάνουν σεξ με άνδρες και ζουν με τον HIV. 30ο Πανελλήνιο Συνέδριο AIDS, Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Αντιμετώπισης του AIDS (Ε.Ε.Μ.Α.Α.) Αθήνα, 30 Νοεμβρίου - 2 Δεκεμβρίου 2018.

Το chemsex είναι μια αυξανόμενη εντοπιζόμενη συμπεριφορά σε άνδρες που κάνουν σεξ με άνδρες (ΑΣΑ) και ειδικά αυτών που ζουν με τον HIV. Μολονότι δεν αντιμετωπίζουν όλοι οι χρήστες δυσκολίες, η προβληματική χρήση σχετίζεται συχνά με σοβαρά προβλήματα σε βιολογικό, ψυχολογικό και κοινωνικό επίπεδο. Στα αίτια της συγκαταλέγονται οι κοινωνικές διακρίσεις, η εσωτερικευμένη ομοφοβία, το στίγμα για τον HIV, ψυχολογικές, κοινωνικές και διαπροσωπικές δυσκολίες κ.α. Για τον ελληνικό πληθυσμό υπάρχουν ελάχιστα δεδομένα σε σχέση με την επιδημιολογία του chemsex και τις επιπτώσεις του. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να συνδράμει στην κάλυψη του κενού αυτού. Ασθενείς και Μέθοδοι: Στη μελέτη περιελήφθησαν 180 ΑΣΑ που ζουν με τον HIV. Οι συμμετέχοντες προέρχονταν από τις ΜΕΛ των νοσοκομείων "Αττικόν" και "Λαϊκό". Όλοι υπέγραψαν συγκατάθεση συμμετοχής. Τα ψυχομετρικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν ήταν το WHOQoIBref για την ποιότητα ζωής και το ερωτ/γιο ανίχνευσης του chemsex της 56 Dean Street του Λονδίνου, με πρόσθεση 8 ερωτηματολογίων που αφορούν τομείς επίπτωσης της χρήσης, όπως προκύπτουν από βιβλιογραφική ανασκόπηση. Αποτελέσματα: 38,9% (70) συμμετέχοντες δήλωσαν ότι έχουν κάνει ψυχαγωγική χρήση ουσιών στο σεξ και 30% (54) τις ουσίες που κυρίως αφορούν στο chemsex (GBL/GHB, Mephedrone και Crystal Methamphetamine). Το 48,8% από τους χρήστες κάνουν συστηματική χρήση με το 58,2% να έχει κάνει πιο πρόσφατα από 6 μήνες. Οι συμμετέχοντες που έχουν εμπλοκή με chemsex είναι νεώτεροι από αυτούς που δεν έχουν, $p < 0,01$, παρουσιάζουν χαμηλότερα επίπεδα ψυχολογικής ποιότητας ζωής, $p < 0,001$, και αναφέρουν συχνότερα ότι αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας, $p < 0,05$. Η πλειοψηφία αυτών που έχουν ζητήσει βοήθεια έχουν απευθυνθεί στον θεράποντα ιατρό τους (42,9%, 6 συμμετέχοντες), ενώ ο θεράπων ιατρός είναι η πιο συχνή επιθυμητή πηγή βοήθειας (82,8%, 53 συμμετέχοντες). Συμπεράσματα: Η συχνότητα της ψυχαγωγικής χρήσης ψυχοδραστικών ουσιών στο σεξ είναι ιδιαίτερα υψηλή στους οροθετικούς ΑΣΑ με τα ποσοστά τους να συμπίπτουν με αυτά ερευνών στην Ευρώπη. Προκύπτει ότι δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα όλα τα άτομα που εμπλέκονται με το chemsex. Το γεγονός ότι η χρήση συνδέεται με χαμηλότερα επίπεδα ψυχολογικής ποιότητας ζωής, υπογραμμίζει τη σημασία της ψυχικής υγείας στον πληθυσμό αυτό. Οι θεράποντες ιατροί αποτελούν κατεξοχήν πρώτη γραμμή αλλά και πρόσωπα αναφοράς για την προβληματική χρήση, γεγονός που τονίζει τη σημασία της σχέσης θεράποντος-ασθενή, την ανάγκη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης επί του θέματος, αλλά και την ένδεια υπηρεσιών εξειδικευμένων στο θέμα του chemsex. Σημειώνεται ότι τόσο οι ψυχολογικές δυσκολίες όσο και τα προβλήματα υγείας δεν είναι απαραίτητα αποτέλεσμα αλλά ενδεχομένως και αιτία της χρήσης. Μεγαλύτερο δείγμα αλλά και σύγκριση με μη οροθετικούς ΑΣΑ θα μπορέσει να οδηγήσει σε ασφαλέστερα συμπεράσματα.

5. ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Apostolopoulos, A., Michopoulos, I., et al. (2018). "Prisoners in Greek prisons: Correlation of demographic and psychosocial data with committed crimes." Psychiatriki 29(2): 137-148.**

Previous literature shows an association between several psychosocial factors or life events in general and delinquency. Factors such as gender, cannabis and drugs use are firmly connected to delinquency. Similarly, interpersonal violent behavior appears to be more frequent in people with lower socioeconomic status and people with lower education. The association of these factors with the violent or non-violent crimes, especially in Greek research literature, is very limited. The present study is an attempt to examine in a Greek prison population the correlation of demographic and psychosocial factors with violent and non-violent crime. The prison population sample comprised of 308 males from a total of 1300 prisoners, aged between 18 and 77 years old. The survey was conducted from January 2012 until August 2013 in Korydallos and Domokos prisons. In our prison population sample most of the crimes were non-violent. The prisoners were urban dwellers, of young age, were not married and were in short-term relationships on average. They had completed their military obligations, were not live alone, and have been working in the last six months before being imprisoned, in manual labor. They had low-grade education and poor school achievements, had been brawling with classmates and had history of antisocial behavior (liked to "put fire" and abuse animals). They report good relationships with their parents; however, they had experienced violence in parental relationships and some kind of violence, mainly by the father and secondarily by the mother. They have not been involved in gangs necessarily and have a history from a young age, of alcohol, cannabis and drugs use. Cannabis use history was reported by 208 prisoners (67.5%) and 133 (63.9%) of them started using at the age of 10-15 years old. A total of 179 prisoners (58.5%) reported a history of drug use, about half of them (50.3%) reported being addicted to a combination of drugs. For 40.8% (n=73) drug use was initiated in the age of 10-15 years old, while the largest percentage (46.4%) of prisoners mentioned as starting age 16-20 years old. Although the above features underline the great differences between prison population and the general population, there are no significant associations of these factors with violent or non-violent crime. However, the prisoners with drug use history were 65% less likely to have been sentenced for violent crime. Also, the prisoners exempted from their military duties, were 49% less likely to have committed violent crime.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Κελεσενλή, Χ. (2018). "Η ισόβια ποινή στην απεξάρτηση: Μια μελέτη βιογραφίας ισοβιτών σε θεραπευτική κοινότητα στην φυλακή." Εξαρθήσεις 30(1): 14-33.**

Σκοπός: Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη της πορείας της ζωής των μελών της θεραπευτικής κοινότητας ενός προγράμματος του ΚΕΘΕΑ σε σωφρονιστικό κατάστημα που έχουν καταδικαστεί με ισόβια ποινή και η ανάδειξη των νομικών και θεραπευτικών αναγκών αυτού του ιδιαίτερου πληθυσμού. **Σχεδιασμός:** Ως ερευνητική μέθοδος επιλέχθηκε η βιογραφική-ερμηνευτική και το υλικό αποτελείται από τις γραπτές βιογραφίες και τις ατομικές συνεντεύξεις εγκλειστών. **Συμμετέχοντες:** 5 μέλη της Θεραπευτικής Κοινότητας ΚΕΘΕΑ στο σωφρονιστικό κατάστημα που είναι καταδικασμένοι με ισόβια ποινή. **Ευρήματα:** Τα ευρήματα που προέκυψαν κατά την επεξεργασία των δεδομένων οδηγούν στην διαπίστωση κοινών στοιχείων στην ζωή όλων των συμμετεχόντων, παρά το γεγονός ότι κάθε βιογραφική αφήγηση αποτελεί ξεχωριστή περίπτωση στην ολότητά της. Κοινός τόπος σε όλες τις βιογραφίες είναι το στοιχείο των αλληπάλληλων βιογραφικών ρήξεων στην πορεία της ζωής τους, που συντελούνται μέσω της αναγκαστικής μετανάστευσης, της εμπλοκής με την

εξάρτηση και την παραβατικότητα και του εγκλεισμού. Η περιθωριοποίηση και ο στιγματισμός είναι το στοιχείο που εξελίσσεται και ενισχύεται κατά την εξέλιξη του βίου. Τέλος, η Θεραπευτική Κοινότητα αποτελεί το πλαίσιο εντός του οποίου η κατακερματισμένη ταυτότητα αναδομείται και μετασχηματίζεται.

2. ΣΟΔΝ (2018). Ετήσια Έκθεση για τα Ναρκωτικά στην Ελλάδα.

Η ετήσια έκθεση του Σ.Ο.Δ.Ν.-Ε.Μ.Π. πραγματεύεται τον τομέα της προσφοράς των ναρκωτικών, τόσο συνοπτικά -μέσα από τη γενική κατάσταση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο -όσο και αναλυτικά -μέσα από τις δραστηριότητες των διωκτικών αρχών ανά ναρκωτική ουσία. Περιγράφονται συγκεκριμένες υποθέσεις κατάσχεσης ναρκωτικών, επισημαίνονται οι νέες τάσεις και απειλές στο πρόβλημα των ναρκωτικών και παρέχεται αναλυτική παρουσίαση τόσο των θεμάτων αυτών όσο και αυτών που εκτιμώνται ότι έχουν μόνιμο και υψηλό ενδιαφέρον. Στα στατιστικά στοιχεία που παρέχονται αποδεικνύουν τα αποτελέσματα μια διαρκούς και επίπονης προσπάθειας που καταβάλουν τα στελέχη της Ελληνικής Αστυνομίας, της Τελωνειακής Υπηρεσίας, του Λιμενικού Σώματος-Ελληνικής Ακτοφυλακής και του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος, στην κατεύθυνση του περιορισμού της εισόδου και της διακίνησης στη χώρα μας αλλά και στην ΕΕ των πάσης φύσεως ναρκωτικών ουσιών. Με την ενδελεχή παρουσίαση των στοιχείων κατ' έτος, η έκθεση αυτή αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για όλους όσους ασχολούνται με το μείζον ζήτημα των ναρκωτικών, αφού σταχυολογεί τη διαρκή προσπάθεια των διωκτικών αρχών στην καταπολέμηση μιας από τις σύγχρονες μάστιγες της κοινωνίας μας.

3. Σπυράκη, Α. (2018). "Ψυχοδραστικές Ουσίες: Η περίπτωση της Ελλάδας σε σύγκριση με χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης." Διπλωματική εργασία.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η μελέτη της παράνομης αγοράς των ψυχοδραστικών ουσιών στην Ελλάδα και η σύγκρισή της με αυτήν της Ευρώπης όσον αφορά στα είδη των ουσιών που διακινούνται, στις ποσότητες και στις καθαρότητες αυτών, σε σχέση με την γεωγραφία των κατασχέσεων. Η ανάλυση υλοποιήθηκε με βάση τα δεδομένα από τις κατασχεθείσες ποσότητες ψυχοδραστικών ουσιών, από τις διωκτικές αρχές, με την βοήθεια των κατάλληλων μεθόδων ανάλυσης δεδομένων. Τα δεδομένα που σχετίζονται με την διακίνηση ψυχοδραστικών ουσιών, καθώς και οι στατιστικές αναλύσεις που τα συνοδεύουν μπορούν να δώσουν μια σφαιρική εικόνα για το μέγεθος του προβλήματος της διακίνησης και κατ' επέκταση της χρήσης τους. Στόχος είναι η κατανόηση τόσο της διαχρονικής πορείας του παράνομου δικτύου εμπορίας, όσο και των τάσεων που διαμορφώνονται στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά στις "παραδοσιακές" ναρκωτικές ουσίες (κάνναβη, κοκαΐνη, ηρωίνη, αμφεταμίνη, κ.α.) και στις Νέες Ψυχοτρόπες Ουσίες (ΝΨΟ), οι οποίες παρασκευάζονται συνθετικά από παράνομα εργαστήρια, διατίθενται στην παράνομη αγορά και εντοπίζονται στις κατασχεθείσες ποσότητες ναρκωτικών, ολοένα με αυξανόμενη συχνότητα. Παρουσιάζονται συγκεντρωτικά τα αποτελέσματα αυτής της ανάλυσης για την Ελλάδα, τα κράτη - μέλη της Ε.Ε. (συμπεριλαμβάνοντας την Τουρκία ως υποψήφια χώρα και την Νορβηγία), καθώς και οι σχετικές διαπιστώσεις - συμπεράσματα, δίνοντας έτσι μια ολόπλευρη εικόνα της ελληνικής και της ευρωπαϊκής παράνομης αγοράς ψυχοδραστικών ουσιών σε επίπεδο διακίνησης και χρήσης. Εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα για την σχετική με τις ουσίες αυτές παράνομη δραστηριότητα, καθώς και για την δυναμική της παράνομης αγοράς που αναδεικνύεται από τα αναλυθέντα στοιχεία. Τα στοιχεία αυτά είναι χρήσιμα για την χαρτογράφηση των εθνικών καταστάσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο και για την ανάδειξη των αναδυόμενων προβλημάτων και απειλών.

6. ΠΡΟΛΗΨΗ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Passa, A., Drosopoulou, G., et al. (2018). "PLOUTOS-Pedagogical Learning through the Operation and Urging of Terms for Overcoming Social Exclusion." The International Journal for Open Youth Work(2).

An ongoing challenge according to the political, financial and social crisis that Greece entered approximately in 2012, is the coexistence with moving populations, moreover and deeper with issues concerning and kind of social exclusion. The pedagogic learning of coexistence among young people in a country with very poor experience in it, leded the Youth Centre of Movement "PROTASI" in Patras, Greece, to elaborate and establish the project PLOUTOS through the operation and urging of teams (group work) of young people between 7-16 years old. The project started in 2014 and continues until now. The article focuses on the back ground situation in youth work locally, the adaptation of philosophical and methodological approaches that were used in the previous work of the Youth Centre, to the "new needs", the results of the first 2 years of implementation of PLOUTOS, the conclusions and the perspectives for the near future. Questions like "what is exclusion" "what is coexistence", "what is being different", what is primary and secondary prevention, "what is active, responsible citizen" are being delt with, raising more questions and arguments.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Λοϊζου, Δ. (2018). Πρόγραμμα συμβουλευτικής παρέμβασης πρωτογενούς πρόληψης των εξαρτήσεων σε φοιτητές/τριες που διανύουν την περίοδο της αναδυόμενης ενηλικίωσης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Ψυχολογίας.

Στην παρούσα έρευνα μελετήθηκε η επίδραση μιας συμβουλευτικής παρέμβασης πρόληψης της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών σε Έλληνες φοιτητές (18- 28 ετών) που διανύουν την περίοδο της αναδυόμενης ενηλικίωσης. Πιο συγκεκριμένα, βασικός της στόχος ήταν να εξετάσει εάν η παρούσα παρέμβαση μπορεί να βελτιώσει τις απόψεις και να αυξήσει τις γνώσεις των φοιτητών για τις εξαρτησιογόνες ουσίες καθώς και να ενισχύσει τις ομαδικές τους δεξιότητες. Εξέτασε ακόμη το κλίμα της ομάδας ως παράγοντα αποτελεσματικότητας της παρέμβασης και την αξιολόγηση της διαδικασίας της παρέμβασης. Παράλληλα αξιολογήθηκε ο ρόλος του συντονιστή ως παράγοντας αποτελεσματικότητας της παρέμβασης καθώς επίσης και ο ρόλος των παρατηρητών ως αξιολογητές της. Η παρέμβαση, διάρκειας 30 ωρών και μιας τριώρης επαναληπτικής συνάντησης, περιελάμβανε θέματα όπως: η αναδυόμενη ενηλικίωση, η εξάρτηση, αίτια και συνέπειες της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, η φιλοσοφία της πρόληψης καθώς και εξάσκηση στις κοινωνικές και προσωπικές δεξιότητες που σχετίζονται με τη χρήση. Για τους σκοπούς της αξιολόγησης της παρέμβασης χορηγήθηκε ένα ερωτηματολόγιο διερεύνησης απόψεων, γνώσεων σχετικά με τις εξαρτησιογόνες ουσίες και αξιολόγησης των ομαδικών δεξιοτήτων των φοιτητών πριν και μετά την παρέμβαση, καθώς επίσης και ένα ερωτηματολόγιο αξιολόγησης του κλίματος της ομάδας και της διαδικασίας της παρέμβασης μετά την ολοκλήρωση της παρέμβασης. Επίσης, χρησιμοποιήθηκαν τα σχόλια δυο, κατάλληλα εκπαιδευμένων, ανεξάρτητων παρατηρητών οι οποίοι, ήταν παρόντες στις ομαδικές συναντήσεις. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 75 φοιτητές, εκ των οποίων οι 38 συμμετείχαν στην παρέμβαση ενώ οι άλλοι 37 αποτέλεσαν την ομάδα ελέγχου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι απόψεις και οι γνώσεις των συμμετεχόντων αναφορικά με τις εξαρτησιογόνες ουσίες βελτιώθηκαν μετά τη συμμετοχή τους στην παρέμβαση, ενώ ενισχύθηκαν οι ομαδικές τους δεξιότητες. Επιπλέον, το κλίμα της ομάδας και ο συντονιστής φάνηκε να επιδρούν θετικά στην αποτελεσματικότητα της παρέμβασης. Η συνολική αξιολόγηση της παρέμβασης ήταν πολύ θετική ενώ βρέθηκε ακόμη ότι η παρουσία των ανεξάρτητων παρατηρητών ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη για τη συλλογή στοιχείων που επιτρέπουν την καλύτερη ανάλυση της ομαδικής διαδικασίας. Τα ευρήματα της έρευνας συζητούνται ως προς τη

χρησιμότητά τους για το σχεδιασμό και την αξιολόγηση προληπτικών παρεμβάσεων που απευθύνονται σε νεαρούς ενήλικες. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον τρόπο με τον οποίο αξιολογείται η αποτελεσματικότητα παρόμοιων διαδικασιών ενισχύοντας την ανάγκη για παρεμβάσεις βασισμένες σε ερευνητικά δεδομένα.

2. Πασσά, Α. & Δροσοπούλου, Γ. (2018). Ο πλούτος της βιωματικής μάθησης στην πρόληψη των εξαρτήσεων. 2ο Επιστημονικό Συνέδριο "Παραστασιακές τέχνες στην εκπαίδευση: συλλογικότητα, σκέψη και εμπειρία", 23-24 Μαρτίου 2018, Πάτρα.

Η παρουσίαση πραγματεύεται τον τρόπο με τον οποίο δύο πρόσφατα προγράμματα που υλοποιούνται στο Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης (ΚΔΑ) της Κίνησης "ΠΡΟΤΑΣΗ" προάγουν την πρόληψη βασιζόμενα στην μεθοδολογία της βιωματικής μάθησης. Τα προγράμματα "ΠΛΟΥΤΟΣ" και "ΠΡΟ-ΝΟΙΑ", απευθύνονται στις ηλικίες 4-17 με τη λειτουργία καθημερινών βιωματικών εργαστηρίων. Ακολουθώντας μια ολιστική προσέγγιση, στοχεύουμε στην εμπλοκή γονέων και εκπαιδευτικών μέσα από ψυχοεκπαιδευτικές ομάδες και σεμινάρια. Πολλά από τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται στις ομάδες αξιοποιούν το σώμα ως πρώτο αποδέκτη του βιώματος και στοχεύουν στη μετέπειτα έκφραση μέσω της συν-κατασκευής ενός νοήματος. Η δημιουργία ενός σκίτσου, ενός τραγουδιού, ενός ρόλου, βοηθάει στο χτίσιμο ενός μεταβατικού χώρου στον οποίο τα μέλη των ομάδων αποστασιοποιούνται μεν από τον εαυτό τους, αποτυπώνουν δε την παρουσία τους στο χώρο. Μέσα από τις αρχές της βιωματικής μάθησης και τα εργαλεία των παραστασιακών τεχνών, διαπιστώνουμε την ανάπτυξη καθενός μέλους ξεχωριστά αλλά και την ανάπτυξη της ομάδας ως σύνολο.

7. ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΒΛΑΒΗΣ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Anagnostou, O., Fotiou, A., et al. (2018). "Factors associated with HCV test uptake in heroin users entering substitution treatment in Greece." HIV Med. 1: 34-39.

Objectives: People who inject drugs (PWID) represent the main risk group for hepatitis C virus (HCV) infection in most middle and high-income countries. Testing PWID is considered as an important prevention measure. Identification of PWID characteristics associated with HCV testing may contribute to strategies targeting the containment of the HCV and HIV epidemics in Greece. **Methods:** Anonymous behavioural data from 2747 heroin users were collected upon entry in 38 opioid substitution treatment (OST) clinics in Greece during the period 2013-2015. HCV test uptake was the dependent variable while covariates included sociodemographic and addiction-related variables, mostly derived from the EMCDDA treatment demand indicator protocol. **Results:** Among 2299 cases with complete data on HCV testing, 83.5% reported any HCV testing uptake, with 61.2% reporting a recent test (< 12 months). In the multivariate analyses, any previous HCV testing uptake was associated with age ≥ 25 years, past drug treatment attempt, injecting or sniffing the primary substance, injection history ≥ 5 years, and syringe sharing earlier than the past 12 months. Past HCV test uptake was higher among those reporting full-time employment and 2-4 years injecting histories, and lower among residents of Athens. Recent testing was positively associated with female gender and polysubstance use. **Conclusion:** Any previous HCV testing uptake is high among PWID entering OST in Greece and is associated with older age, longer injecting histories and past drug-related treatment attempts. Efforts to prevent and mitigate the ongoing HCV test epidemic among PWID in Greece should combine treatment with scaling up of screening, targeting especially those younger than 25 years and at the beginning of their hazardous use.

2. Gountas, I., Sypsa, V., et al. (2018). "HCV elimination among people who inject drugs. Modelling pre- and post-WHO elimination era." PLoS One. 13(8).

Background: Elimination of hepatitis C virus (HCV) among people who inject drugs (PWID) is a costly investment, so strategies should not only focus on eliminating the disease, but also on preventing disease resurgence. The aims of this study are to compute the minimum necessary antiviral therapies to achieve elimination with and without the additional expansion of harm reduction (HR) programs and to examine the sustainability of HCV elimination after 2030 if treatment is discontinued. **Method:** We considered two types of epidemic (with low (30%) and high (50%) proportion of PWID who engage in sharing equipment (sharers)) within three baseline chronic HCV (CHC) prevalence settings (30%, 45% and 60%), assuming a baseline HR coverage of 40%. We define sustainable elimination strategies, those that could maintain eliminations results for a decade (2031-2040), in the absence of additional treatment. **Results:** The model shows that the optimum elimination strategy is dependent on risk sharing behavior of the examined population. The necessary annual treatment coverage to achieve HCV elimination under 45% baseline CHC prevalence, without the simultaneous expansion of HR programs, ranges between 4.7-5.1%. Similarly, under 60% baseline CHC prevalence the needed treatment coverage varies from 9.0-10.5%. Increasing HR coverage from 40% to 75%, reduces the required treatment coverage by 6.5-9.8% and 11.0-15.0% under 45% or 60% CHC prevalence, respectively. In settings with $\leq 45\%$ baseline CHC prevalence, expanding HR to 75% could prevent the disease from rebounding after elimination, irrespective of the type of the epidemic. In high chronic HCV prevalence, counseling interventions to reduce sharing are also needed to maintain the HCV incident cases in low levels. **Conclusions:** Harm reduction strategies have a vital role in HCV elimination strategy, as they reduce the required number of treatments to eliminate HCV and they provide sustainability after the elimination. The above underlines that HCV elimination strategies should be built upon the existing HR services, and argue for HR expansion in countries without services.

3. Vourli, G., Nikolopoulos, G., et al. (2018). "HIV cascade of care in Greece: Useful insights from additional stages." PLoS One. 13(11).

Background: Aiming to eliminate HIV infection, UNAIDS has set a global "90-90-90" target by 2020. We sought to construct a 6-stages HIV Cascade of Care (CoC) in Greece, overall and by risk group, to assess risk-group and stage-specific progress in achieving the UNAIDS target. **Patients and Methods:** Combining data from the HIV/AIDS surveillance system and a population-based HIV cohort study, the CoC included: i) number of people living with HIV (PLHIV) by end of 2013; ii) proportion of PLHIV ever diagnosed; iii) proportion of diagnosed linked-to-care iv) proportion of linked-to-care ever initiating antiretroviral therapy (ART); v) proportion of treated who retained-in-care vi) proportion of those retained-in-care who were virally suppressed (≤ 200 copies/mL) at their last visit (01/07/2012-31/12/2013). **Results:** In 2013, 14147 PLHIV were in Greece. Overall, proportions of each stage in the cascade were: 78.4% diagnosed; 86% linked-to-care; 78.5% initiated ART; 86.4% retained-in-care, and 87.1% virally suppressed. Totally, 42.6% of all PLHIV were virally suppressed. The percentage diagnosed was lower among heterosexual men and women (heterosexuals) than in MSM (men who have sex with men) or PWID (people who inject drugs). Most MSM were linked to care (97.2% of diagnosed) while a substantial proportion of PWID were not (80.8% of diagnosed). Once treated, PWID remained in care in similar proportions to MSM. Unlike PWID, a high proportion of the retained in care MSM and heterosexuals achieved viral suppression. **Conclusions:** At the end of 2013, we identified gaps in the HIV CoC in Greece, which differed across risk groups. Targeted interventions are critical in optimizing early diagnosis and timely linkage. A 6-stage CoC, stratified by risk group, can inform strategic public health planning in improving HIV treatment outcomes.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Πούλιος, Α. (2018). Ψυχαγωγική χρήση ψυχοδραστικών ουσιών κατά το σεξ (Chemsex): Παρουσίαση του φαινομένου και του πρώτου εγχειρήματος διερεύνησης και παρέμβασης για αυτό στον ελληνικό πληθυσμό. 7ο Πανελλήνιο Συνέδριο Συμβουλευτικής Ψυχολογίας: Κάνοντας το αόρατο ορατό, Βόλος, 8 - 11 Νοεμβρίου 2018.

Η ψυχαγωγική χρήση ψυχοδραστικών ουσιών στο σεξ (chemsex), αποτελεί ένα φαινόμενο αυξανόμενο κυρίως μεταξύ ανδρών που κάνουν σεξ με άνδρες (ΑΣΑ), σε Αμερική, Ευρώπη, αλλά και στην Ελλάδα. Οι συχνότερες ουσίες στο chemsex είναι η μεθαμφεταμίνη, το γ-υδροξυβουτυρικό οξύ, η γ-βουτυρολακτόνη και η μεθυλομεθαθινόνη. Το chemsex στις προβληματικές κυρίως εκφάνσεις του, επιφέρει αυξημένη πιθανότητα εμπλοκής σε συμπεριφορές υψηλού κινδύνου, μειωμένη όρεξη για φαγητό, ψυχικές διαταραχές, σωματικές βλάβες, κόμα έως και θάνατο, απώλεια εργασίας, κοινωνική απομόνωση, προβλήματα με τον νόμο, κ.α. Το chemsex έχει συσχετιστεί ενδεχομένως και αιτιακά μεταξύ άλλων με εσωτερικευμένη ομοφοβία, στίγμα του να ζει κανείς με τον HIV, βία και ρατσιστικές συμπεριφορές και ελλιπές κοινωνικό δίκτυο, παράγοντες που σχετίζονται με τις διακρίσεις και το ρατσισμό σε σχέση με τη σεξουαλικότητα. Για τον ελληνικό πληθυσμό ελάχιστα στοιχεία υπάρχουν επί του θέματος, ενώ οι επαγγελματίες υγείας είναι ελλιπώς ενημερωμένοι ώστε τα άτομα που αντιμετωπίζουν δυσκολίες από το chemsex αδυνατούν να λάβουν επαρκή βοήθεια. Στην παρούσα εισήγηση, γίνεται συζήτηση για το φαινόμενο του chemsex σε συνδυασμό με ανασκόπηση δεδομένων από το εξωτερικό, ενώ παρουσιάζεται το εγχείρημα διερεύνησης και παρέμβασης σε σχέση με το chemsex που διεξάγεται αυτή τη στιγμή μέσω από τη συνεργασία της Θετικής Φωνής - Συλλόγου Οροθετικών Ελλάδας και του Πανεπιστημίου Αθηνών (Τμήμα Ψυχολογίας και Ιατρική Σχολή). Στην εισήγηση θα γίνει μια πρώτη παρουσίαση ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων του εγχειρήματος, καθώς και βασικά στοιχεία που θα πρέπει να αναγνωρίζουν οι ειδικοί ψυχικής υγείας, με απώτερο στόχο το τρίπτυχο αναγνώριση - διερεύνηση - αντιμετώπιση.

8. ΣΥΝΝΟΣΗΡΟΤΗΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κεραμεύς Π. (2018). "Η ταυτότητα της διπλής διάγνωσης μέσα από την οπτική ατόμων που κάνουν μόνο χρήση ουσιών." Εξαρτήσεις 29: 34-50.

Η διπλή διάγνωση, ή διαφορετικά οι συνυπάρχουσες δυσκολίες, ο εντοπισμός δηλαδή σε άτομα παράλληλα προβλήματος εξάρτησης και ψυχοπαθολογικής ετικετοποίησης, αποτελεί έναν γρίφο για το πεδίο των εξαρτήσεων. Η αιτιοπαθογένεια της είναι σύνθετη και αβέβαιη, ο ορισμός της αποτελεί πεδίο διαφωνιών και η θεραπευτική της διαχείριση φαίνεται να μην είναι αποτελεσματική και βρίσκεται υπό εξέταση. Στόχος στην παρούσα έρευνα είναι να μελετήσουμε τις πεποιθήσεις χρηστών για την ταυτότητα της διπλής διάγνωσης, έτσι ώστε να εξάγουμε συμπεράσματα για τον ορισμό και την διαχείριση του φαινομένου από υποκείμενα της ενδο-ομάδας των εξαρτήσεων. Η συλλογή δεδομένων έγινε με focus group, που εστίασε στην αντίληψη της ταυτότητας της διπλής διάγνωσης, τις διακρίσεις και προκαταλήψεις που μπορεί να υφίστανται τα άτομα αυτής της ομάδας και στις διομαδικές αλληλεπιδράσεις. Για την επεξεργασία των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήσαμε τη θεματική ανάλυση περιεχομένου. Οι συμμετέχοντες επικεντρώνονται στην ψυχοπαθολογία των διπλά διαγνωσμένων και στην συνταγογραφούμενη φαρμακευτική τους αγωγή την οποία βλέπουν σαν νόμιμη χρήση, ενώ μιλούν για την ενδο-ομάδα τους ως διαφορετική και ιεραρχικά ανώτερη στην προσπάθεια της απεξάρτησης, κάνουν λόγο για τον διπλό στιγματισμό και τις κοινωνικές προκαταλήψεις που υφίστανται και οι ίδιοι και μιλούν για τις δυσκολίες στις αλληλεπιδράσεις τους με τους διπλά διαγνωσμένους.

9. ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Καλαμπαλίκης, Β. & Μαυρογιαννίδου, Γ. (2018). "Βασικοί παράγοντες και αντιλήψεις στην θεραπεία των εξαρτημένων γυναικών από ψυχοτρόπες ουσίες." Εξαρτήσεις 30(1): 79-86.

Τον Ιούλιο του 2017 στο ΚΕΘΕΑ ΙΘΑΚΗ πραγματοποιήθηκε ομαδικά εστιασμένη συνέντευξη στα πλαίσια της μελέτης "Βασικοί παράγοντες και αντιλήψεις στη θεραπεία των εξαρτημένων γυναικών από ψυχοτρόπες ουσίες". Σκοπός της μελέτης είναι από τη μία πλευρά η κατανόηση παραγόντων και αντιλήψεων των γυναικών που θα ενισχύσουν την προσπάθειά τους για θεραπεία από ψυχοτρόπες ουσίες και από την άλλη η γενικότερη εξέλιξη του θεραπευτικού μοντέλου για τις γυναίκες. Η ομαδικά εστιασμένη συνέντευξη (focus group) διεξήχθη από έναν συντονιστή, παρουσία παρατηρητή και τη συμμετοχή 8 γυναικών οι οποίες 4, βρίσκονταν στην φάση θεραπείας και 4 στην φάση της επανένταξης στο ΚΕΘΕΑ ΙΘΑΚΗ. Στο πλαίσιο της συνέντευξης συζητήθηκαν θέματα πάνω σε διαμορφωμένους άξονες ερωτήσεων που σχετίζονταν με αντιλήψεις και βιώματα των γυναικών - υποστηριζόμενων μελών, που ενδεχομένως να συμβάλουν, ή όχι, στην εξέλιξη της θεραπείας τους. Τα θέματα που συζητήθηκαν αφορούσαν κυρίως τις ιδιαιτερότητες του φύλου, την αίσθηση ανισότητας σε σχέση με το άλλο φύλο, τις πεποιθήσεις τους, την ιδιαιτερότητα της ψυχο-συναισθηματικής τους κατάστασης, καθώς και βασικούς κοινωνικούς ρόλους που άλλοτε τις δυσκολεύουν και άλλοτε τις διευκολύνουν στην εξέλιξη της θεραπείας. Οι ερευνητές, σε σχέση με τα παραπάνω, προχώρησαν στη διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων που ενδεχομένως θα ενισχύσουν την προσπάθεια της γυναίκας για θεραπεία και θα αναπτύξουν το θεραπευτικό μοντέλο. Οι προτάσεις σχετίζονται με την αντιμετώπιση του τραύματος, την βελτίωση της έκφρασης σκέψεων και συναισθημάτων, την κατανόηση των διαφορών των φύλων, την ανάπτυξη της ισοτιμίας των δύο φύλων, την ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης, την υιοθέτηση στάσεων που μειώνουν το αίσθημα ενοχής και επηρεάζουν θετικά την αίσθηση της προσωπικής γαλήνης, την ευθύνη, την δράση, την κοινωνικοποίηση, την αυτονομία της γυναίκας.

2. Κεραμέυς Π. (2018). "Η ταυτότητα της διπλής διάγνωσης μέσα από την οπτική ατόμων που κάνουν μόνο χρήση ουσιών." Εξαρτήσεις 29: 34-50.

Η διπλή διάγνωση, ή διαφορετικά οι συνυπάρχουσες δυσκολίες, ο εντοπισμός δηλαδή σε άτομα παράλληλα προβλήματος εξάρτησης και ψυχοπαθολογικής ετικετοποίησης, αποτελεί έναν γρίφο για το πεδίο των εξαρτήσεων. Η αιτιοπαθογένεια της είναι σύνθετη και αβέβαιη, ο ορισμός της αποτελεί πεδίο διαφωνιών και η θεραπευτική της διαχείριση φαίνεται να μην είναι αποτελεσματική και βρίσκεται υπό εξέταση. Στόχος στην παρούσα έρευνα είναι να μελετήσουμε τις πεποιθήσεις χρηστών για την ταυτότητα της διπλής διάγνωσης, έτσι ώστε να εξάγουμε συμπεράσματα για τον ορισμό και την διαχείριση του φαινομένου από υποκείμενα της ενδο-ομάδας των εξαρτήσεων. Η συλλογή δεδομένων έγινε με focus group, που εστίασε στην αντίληψη της ταυτότητας της διπλής διάγνωσης, τις διακρίσεις και προκαταλήψεις που μπορεί να υφίστανται τα άτομα αυτής της ομάδας και στις διομαδικές αλληλεπιδράσεις. Για την επεξεργασία των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήσαμε τη θεματική ανάλυση περιεχομένου. Οι συμμετέχοντες επικεντρώνονται στην ψυχοπαθολογία των διπλά διαγνωσμένων και στην συνταγογραφούμενη φαρμακευτική τους αγωγή την οποία βλέπουν σαν νόμιμη χρήση, ενώ μιλούν για την ενδο-ομάδα τους ως διαφορετική και ιεραρχικά ανώτερη στην προσπάθεια της απεξάρτησης, κάνουν λόγο για τον διπλό στιγματισμό και τις κοινωνικές προκαταλήψεις που υφίστανται και οι ίδιοι και μιλούν για τις δυσκολίες στις αλληλεπιδράσεις τους με τους διπλά διαγνωσμένους.

10. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Economou, M., Peppou, L., et al. (2019). "An association of economic hardship with depression and suicidality in times of recession in Greece." *Psychiatry Res.* pii: S0165-1781(18): 31911-31915.

The interplay between objective and subjective measures of economic hardship on influencing mental health has not been explored during a period of enduring recession. The present study aims to fill this gap by investigating the relationship between income and economic difficulties in evoking major depression and suicidality in Greece, while taking into consideration gender differences. A random and representative sample of 2188 adults participated in a telephone survey in 2013 (response rate = 81%). Major depression and suicidality were assessed with the pertinent modules of SCID-IV; while financial difficulties were measured by the Index of Personal Economic Distress. Information on confounder variables was also gleaned. Income exerted an independent effect on major depression (OR = 0.37, 95%CI = 0.22-0.63), which was more pronounced among men than women. On the contrary, financial difficulties exerted a strong and independent effect on depression (OR = 1.16, 95%CI = 1.13-1.2). Income was found to bear a strong association with suicidality only among men; whereas financial difficulties were unrelated in both genders. Subjective and objective indices of economic hardship exert a differential impact on mental health outcomes amid recession. Gender-sensitive policies and interventions should be geared towards softening the social effects of the recession in the country.

2. Paleologou, M., Anagnostopoulos, D., et al. (2018). "Adolescents' mental health during the financial crisis in Greece: The first epidemiological data." *Psychiatriki.* 29(3): 271-274.

Greek financial crisis has incurred adverse effects on the mental health of the population; however existing research is constrained in the adult population. Therefore, the present study aims to shed light on the mental health state of adolescents during the recession. In this context 2,150 adolescents were recruited from a random and representative sample of public and private schools in the greater Athens area. Mental health problems were assessed with the selfreport Strengths and Difficulties Questionnaire while additional questions enquired about students' socio-demographic characteristics. Findings indicate that roughly one out of ten adolescents scored above the cut off point for the total difficulties score, with the higher prevalence been recorded for the conduct problems sub-scale. More specifically, 7.7% of the sample scored above the abnormal cut-off point for the total difficulties score, 10.9% for emotional symptoms, 11.9% for conduct problems, 10.6% for hyperactivity and 4.8% for peer problems. Furthermore, adolescents who reported that during the previous month there was not enough food in their house displayed higher odds of manifesting mental health problems than adolescents who replied negatively in the particular query. On the grounds of these results, there is indication about the adverse effects of the financial crisis in the development of psychiatric symptomatology in adolescents in the Greek society. This is the first study providing epidemiological data on the current state of adolescents' mental health amid the recession in Greece, showing that the crisis impinges disproportionately on the most vulnerable socio-economic groups.

3. Paraschakis, A., Michopoulos, I., et al. (2018). "A comparative analysis of suicides in Greece's main port city area of Piraeus before (2006-2010) and during (2011-2015) the country's severe economic crisis." J Forensic Leg Med. 56: 5-8.

We investigated all cases of completed suicide in the city area of Piraeus -the largest port in Greece- for the years 2006 up to 2015. We searched, among others, parameters regarding the victims' psychiatric medication intake and drug and alcohol use that -to the best of our knowledge- had never been investigated before by a study on suicides in Greece within the crisis' years. We documented variations before (2006-2010) and during (2011-2015) crisis. Information was provided by the victims' forensic records at the Piraeus Department of Forensic Medicine. During the period of the study 435 individuals died by suicide. "Before" crisis: 227 cases, 77,1% males, mean age 48.6 years (SD:19.8), 85% Greek. "During": 208 cases, 79,8% males, mean age 51.4 years (SD:17.7), 83.2% Greek. Psychiatric medication intake: "Before"- "During": 16.3%-29.8% ($p=0.003$), males: 16.1%-31.7%, females: 19.6%-27.5% ($p=0.003$). Drug use: opioids 2.7%(5.5%), cannabis 1.4%(5.5%), cocaine 0(1.5%), alcohol 14.5%(13.4%). Significant seasonality was observed only for suicides by jumping with a peak late in the month of July in the "Before" group. There were no significant differences regarding suicide method, place of suicide or place of death. The slight decrease in suicides within the crisis' years, together with the higher medication intake observed within the same period, could imply that more individuals were willing to accept their psychological difficulties and/or to commence treatment. Probably the stigma of psychiatric illness is somewhat lower after the beginning of the crisis and/or non-psychiatrists became more aware of the psychological origins of some of their patients' problems. Our findings tentatively suggest that, as the crisis persists, adaptive mechanisms have been set in motion.

4. Paraschakis, A., Michopoulos, I., et al. (2018). "Suicides by drowning in Greece: Findings from a 10-year sample (2006-2015)." Med Leg J. 86(1): 45-48.

We studied a sample of suicide victims from Greece's main port of Piraeus area (population: approx. 700,000 individuals) and investigated all suicides for the 10-year period 2006-2015, collecting data from the victims' forensic records at the Piraeus Department of Forensic Medicine. Sixty-nine (15.9%) out of 435 suicides were due to drowning, 51 (73.9%) males and 18 (26.1%) females. Drowning was the third most common suicide method with most in the sea (92.8%), fewer in wells (7.2%). Median age: males 52.2 years (standard deviation (SD): 20.3, range: 27-89) and females 58.8 years (SD: 15.2, range: 32-84). Psychiatric medications: antidepressants (6 cases, 8.9%), benzodiazepines (6 cases, 8.9%) and antipsychotics (1 case, 1.5%). Other substances: alcohol (14 cases, 20.9%), cocaine (1 case, 1.5%) and opioids (1 case, 1.5%). No seasonal effect was observed for suicides by drowning. Greece, being a country with an embracing coastline, could provide a field of study for suicide by drowning.

5. Tsouvelas, G., Konstantakopoulos, G., et al. (2018). "Criminality in Greece during the years of financial crisis: 2008-2014." Psychiatriki. 29(1): 19-24.

The link between poverty, unemployment and economic downturns and increases in crime rates has long been the subject of social science study. However, the relationships between these phenomena has not been studied sufficiently and through time in most European countries that suffered, or, like Greece, are still suffering the recent financial crisis. We examined if the recent financial crisis in Greece has coincided with an increase in crime, analyzing crime rates since the start of the financial crisis and over an extensive time period (7 years). Crime statistics were taken from the Greek Police. Repeated measures analyses of variance were performed to reveal potential differences in criminality for the years 2008, 2010, 2012 and 2014. There was a significant increase in global criminality rate per 100,000 residents (Wilks' Lambda=0.32, $F(3,11)=7.93$, $p=0.004$). There was a significant increase in illegal gun possession (Wilks' Lambda=0.16, $F(3,11)=18.68$, $p=0.001$), fraud (Wilks' Lambda=0.10, $F(3,11)=32.35$, $p=0.001$), extortion (Wilks' Lambda=0.38, $F(3,11)=4.45$, $p=0.040$), and beggary (Wilks' Lambda=0.33, $F(3,11)=6.22$, $p=0.014$). A reversed U shape was found for homicides, thefts and robberies, with rates peaking in 2010 and 2012 before dropping off in 2014. Narcotics and sexual exploitation crime rates remained unchanged. Surprisingly, the incidence of rape decreased (Wilks' Lambda=0.42, $F(3,11)=5.14$, $p=0.018$). Our results are in agreement with the results of previous broader studies as well as with criminological theories according to which in times of economic stress an increase in both property crimes and violent crimes is expected. As predicted, an increase in financial crime was observed (e.g. fraud and extortions) as well as petty crime related to financial hardship like beggary. Concerns regarding the escalation of white-collar crimes in times of economic downturns that have been raised in the literature warrant further investigation.

6. Tyrovolas, S., Kassebaum, N., et al. (2018). "The burden of disease in Greece, health loss, risk factors, and health financing, 2000-16: an analysis of the Global Burden of Disease Study 2016." Lancet Public Health. 3(8): 395-406.

Background: Following the economic crisis in Greece in 2010, the country's ongoing austerity measures include a substantial contraction of health-care expenditure, with reports of subsequent negative health consequences. A comprehensive evaluation of mortality and morbidity is required to understand the current challenges of public health in Greece. **Methods:** We used the results of the Global Burden of Diseases, Injuries, and Risk Factors Study (GBD) 2016 to describe the patterns of death and disability among those living in Greece from 2000 to 2010 (pre-austerity) and 2010 to 2016 (post-austerity), and compared trends in health outcomes and health expenditure to those in Cyprus and western Europe. We estimated all-cause mortality from vital registration data, and we calculated cause-specific deaths and years of life lost. Age-standardised mortality rates were compared using the annualised rate of change (ARC). Mortality risk factors were assessed using a comparative risk assessment framework for 84 risk factors and clusters to calculative summary exposure values and population attributable fraction statistics. We assessed the association between trends in total, government, out-of-pocket, and prepaid public health expenditure and all-cause mortality with a segmented correlation analysis. **Findings:** All-age mortality in Greece increased from 944.5 (95% uncertainty interval [UI] 923.1-964.5) deaths per 100 000 in 2000 to 997.8 (975.4-1018) in 2010 and 1174.9 (1107.4-1243.2) in 2016, with a higher ARC after 2010 and the introduction of austerity (2.72% [1.65 to 3.74] for 2010-16) than before (0.55% [0.24 to 0.85] for 2000-10) or in western Europe during the same period (0.86% [0.54 to 1.17]). Age-standardised reduction in ARC approximately halved from 2000-10 (-1.61 [95% UI -1.91 to -1.30]) to 2010-16 (-0.87% [-2.03 to 0.20]), with post-2010 ARC similar to that in Cyprus (-0.86% [-1.4 to -0.36]) and lower than in western Europe (-1.14% [-1.48 to -0.81]). Mortality changes in Greece coincided with a rapid decrease in government health expenditure, but also with aggregate population ageing from 2010 to 2016 that was faster than observed in Cyprus. Causes of death that increased were largely those that are responsive to health care. Comparable temporal and age patterns were noted for non-fatal health outcomes, with a somewhat faster rise in years lived with disability since 2010 in Greece compared with Cyprus and western Europe. Risk factor exposures, especially high body-mass index, smoking, and alcohol use, explained much of the mortality increase in Greek adults aged 15-49 years, but only explained a minority of that in adults older than 70 years. **Interpretation:** The findings of increases in total deaths and accelerated population ageing call for specific focus from health policy makers to ensure the health-care system is equipped to meet the needs of the people in Greece.

11. ΝΕΕΣ ΟΥΣΙΕΣ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Misailidi, N., Papoutsis, I., et al. (2018). "Fentanyl analogues continue to replace heroin in the drug arena: the cases of ocfentanil and carfentanil." Forensic Toxicol. **36(1)**: 12-32.

Purpose: Ocfentanil and carfentanil are two potent synthetic opioids that are analogues of fentanyl and are actively involved in the recent fentanyl crisis. The aim of this review is to provide all the available information on these two fentanyl analogues. **Methods:** All reviewed information was gathered through a detailed search of PubMed and the World Wide Web using relevant keywords. **Results:** Like most of the members of the family of fentanyl analogues, they are either sold as heroin to unsuspecting users or used extensively to lace heroin street samples. Despite the fact that ocfentanil was studied clinically in the early 1990s, it did not manage to find its place in clinical practice. On the other hand, carfentanil is mainly used today as an anesthetic agent in large animals. Ocfentanil and carfentanil are used and abused extensively, mainly in Europe and in the United States. As a result, they are the cause of some verified intoxication cases and deaths worldwide. This review provides information concerning chemistry, synthesis, prevalence, pharmacology, and toxicology, as well as the current legal status of these two fentanyl analogues. Analytical methods developed for the determination of ocfentanil and carfentanil in biological specimens and seized materials, as well as related intoxication and lethal cases are also presented. **Conclusions:** Ocfentanil and carfentanil are undeniably very dangerous opioid drugs and a very serious matter of concern for public safety. The authorities should take the appropriate actions to avoid the expansion of this threat by taking proper and prompt measures.

2. Zanos, P., Georgiou, P., et al. (2018). "Oxytocin and opioid addiction revisited: old drug, new applications." Br J Pharmacol. **175(14)**: 2809-2824.

Opioid addiction has devastating health and socio-economic consequences, and current pharmacotherapy is limited and often accompanied by side effects, thus novel treatment is warranted. Traditionally, the neurohypophyseal peptide oxytocin (OT) is known for its effects on mediating reward, social affiliation and bonding, stress and learning and memory. There is now strong evidence that OT is a possible candidate for the treatment of drug addiction and depression-addiction co-morbidities. This review summarizes and critically discusses the preclinical evidence surrounding the consequences of pharmacological manipulation of the oxytocinergic system on opioid addiction-related processes, as well as the effects of opioids on the OT system at different stages of the addiction cycle. The mechanisms underlying the effects of OT on opioid addiction, including OT' interaction with the monoaminergic, glutamatergic, opioidergic systems and its effect on the amygdala, the hypothalamic-pituitary-adrenal axis and on memory consolidation of traumatic memories, are also reviewed. We also review clinical evidence on the effects of intranasal OT administration on opioid-dependent individuals and discuss the therapeutic potential along with the limitations that accompany OT-based pharmacotherapies. Review of these studies clearly indicates that the OT system is profoundly affected by opioid use and abstinence and points towards the OT system as an important target for developing pharmacotherapies for the treatment of opioid addiction and co-existing affective disorders, thereby preventing relapse. Therefore, there is a clear need for clinical studies assessing the efficacy of OT-based pharmacotherapies in opioid addiction.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Ημερίδες / Εκδηλώσεις που έγιναν κατά το έτος 2018 (ενδεικτικά):

- Διεπιστημονικό Συνέδριο Κέντρων Πρόληψης των Εξαρτήσεων και της Ψυχοκοινωνικής Υγείας (Θεσσαλονίκη, 9-11 Μαρτίου 2018).
- Εκδήλωση της ΜΚΟ «ΔΙΟΓΕΝΗΣ», με θέμα: «Πολιτική για τα Ναρκωτικά: Πράξη και προκλήσεις» (Αθήνα, 27 Μαρτίου 2018).
- Διεθνές Σεμινάριο με τίτλο «Refugees and Drugs: Estimated needs, support practices, preventing risks», διοργάνωση: Γραφείο Εθνικής Συντονίστριας / Ομάδα Ρομπρίδου του Συμβουλίου της Ευρώπης (Αθήνα, 24 & 25 Απριλίου 2018).
- Συνάντηση Τακτικής Ολομέλειας του Πανελληνίου Δικτύου Φορέων Πρόληψης (Ζάκυνθος, 4 & 5 Μαΐου 2018).
- 44^ο Ετήσιο Πανελλήνιο Ιατρικό Συνέδριο (Αθήνα, 9-12 Μαΐου 2018).
- Εκδήλωση του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής με τίτλο «Η ιστορία της εξάρτησης και της θεραπείας απεξάρτησης στην Ελλάδα» (Αθήνα, 31 Μαΐου 2018).
- Παρουσίαση της Ευρωπαϊκής Έκθεσης για τα Ναρκωτικά του Ευρωπαϊκού Κέντρου Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά και την Τοξικομανία (EMCDDA) / Παρουσίαση Ετήσιας Έκθεσης του ΕΚΤΕΠΝ για την Κατάσταση του Προβλήματος των Ναρκωτικών και των Οιοπνευματωδών στην Ελλάδα 2017 (Αθήνα, 12 Ιουνίου 2018).
- Εκδήλωση του ΕΠΙΨΥ με τίτλο «Πρόσφυγες, ναρκωτικά και ψυχική υγεία» (Αθήνα, 21 Ιουνίου 2018).
- Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα κατά των Ναρκωτικών, το ΚΕΘΕΑ διοργάνωσε εκδηλώσεις σε όλη την Ελλάδα: ενημέρωση, ομιλίες-συζητήσεις, συναυλίες, θέατρο, κινηματογράφος, εικαστικές εκθέσεις, αθλητικές διοργανώσεις, κ.ά. Η είσοδος σε όλες τις εκδηλώσεις ήταν ελεύθερη για το κοινό. (Από 23 έως 26 Ιουνίου 2018).
- Στο πλαίσιο της Παγκόσμιας Ημέρας κατά των Ναρκωτικών για το 2018, ο ΟΚΑΝΑ και τα Κέντρα Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας, σε συνεργασία και με άλλους φορείς, διοργανώνει εκδηλώσεις σε όλη την Ελλάδα. Μια σειρά από εκθέσεις, ημερίδες, συναυλίες, παραστάσεις, ενημερωτικές δράσεις, διαδραστικές παρεμβάσεις, προβολή ταινιών, εκδηλώσεις αποφοίτησης, αθλητικές δράσεις θα πραγματοποιηθούν με στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινότητας σε θέματα εξαρτήσεων (Από 13 έως 28 Ιουνίου 2018).
- 6^η Πανελλήνια Συνάντηση για AIDS και Ηπατίτιδες (Αθήνα, 27-29 Σεπτεμβρίου 2018).
- Εκδήλωση του ΕΠΙΨΥ για την παρουσίαση του Ευρωπαϊκού Οδηγού του EMCDDA για την υγεία και τις κοινωνικές ανάγκες (Αθήνα, 9 Οκτωβρίου 2018).
- Ετήσιο εκπαιδευτικό σεμινάριο του 18 Άνω με τίτλο «Θεραπευτική Προσέγγιση των Εξαρτήσεων» (Αθήνα, 12 Νοεμβρίου 2018).
- Σύσκεψη εργασίας του «ΠΡΟΜΗΘΕΑ» και της «ΘΕΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ» με τίτλο: «Πολιτικές μείωσης της βλάβης στο κέντρο της Αθήνας» (Αθήνα, 30 Νοεμβρίου 2018).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Τίτλοι ξενόγλωσσας βιβλιογραφίας

1. Anagnostou, O., Fotiou, A. et al. (2018). "Factors associated with HCV test uptake in heroin users entering substitution treatment in Greece." HIV Med. **1**: 34-39.
2. Apostolopoulos, A., Michopoulos, I., et al. (2018). "Prisoners in Greek prisons: Correlation of demographic and psychosocial data with committed crimes." Psychiatriki **29**(2): 137-148.
3. Aslanidou, G., Petrides, K., et al. (2018). "Trait Emotional Intelligence Profiles of Parents With Drug Addiction and of Their Offspring." Front Psychol. **9**: 1633.
4. Economou, M., Peppou, L., et al. (2019). "An association of economic hardship with depression and suicidality in times of recession in Greece." Psychiatry Res. pii: **S0165-1781**(18): 31911-31915.
5. Eikemo, M., Lobmaier, P., et al. (2019). "Intact responses to non-drug rewards in long-term opioid maintenance treatment." Neuropsychopharmacology.
6. Eleftheriou, D., Benetou, V., et al. (2018). "Mediterranean diet and its components in relation to all-cause mortality: meta-analysis." Br J Nutr. 2018 Nov;120(10):1081-1097. **120**(10): 1081-1097.
7. Engchuan, W., Dimopoulos, A., et al. (2019). "Sociodemographic Indicators of Health Status Using a Machine Learning Approach and Data from the English Longitudinal Study of Aging (ELSA)."
8. Foscolou, A., Magriplis, E., et al. (2018). "Lifestyle determinants of healthy ageing in a Mediterranean population: The multinational MEDIS study." Exp Gerontol. **110**: 35-41.
9. Georgakis, M., Dessypris, N., et al. (2019). "Perinatal and early life risk factors for childhood brain tumors: Is instrument-assisted delivery associated with higher risk?" Cancer Epidemiol. **59**: 178-184.
10. Gountas, I., Sypsa, V., et al. (2018). "HCV elimination among people who inject drugs. Modelling pre- and post-WHO elimination era." PLoS One. **13**(8).
11. Grigoras, C., Karanika, S., et al. (2018). "Correlation of Opioid Mortality with Prescriptions and Social Determinants: A Cross-sectional Study of Medicare Enrollees." Drugs. **78**(1): 111-121.
12. Hennessy, E., Tanner-Smith, E., et al. (2019). "Comparative Effectiveness of Brief Alcohol Interventions for College Students: Results from a Network Meta-Analysis." Prev Sci.
13. Karamitros, T., Hurst, T., et al. (2018). "Human Endogenous Retrovirus-K HML-2 integration within RASGRF2 is associated with intravenous drug abuse and modulates transcription in a cell-line model." Proc Natl Acad Sci U S A. **115**(41).
14. Khaderi, S. (2019). "Introduction: Alcohol and Alcoholism." Clin Liver Dis. **1**: 1-10.
15. Köhler, C., Evangelou, E., et al. (2018). "Mapping risk factors for depression across the lifespan: An umbrella review of evidence from meta-analyses and Mendelian randomization studies." J Psychiatr Res. **103**: 189-207.
16. Kollia, N., Caballero, F., et al. (2018). "Social determinants, health status and 10-year mortality among 10,906 older adults from the English longitudinal study of aging: the ATHLOS project." BMC Public Health. **18**(1): 1357.
17. Kossioni, A., Hajto-Bryk, J., et al. (2018). "Practical Guidelines for Physicians in Promoting Oral Health in Frail Older Adults." J Am Med Dir Assoc. **19**(12): 1039-1046.

18. Kostaki, E., Frampton, D., et al. (2019). "Near full-length genomic sequencing and molecular analysis of HIV-infected individuals in a network-based intervention (TRIP) in Athens, Greece: Evidence that transmissions occur more frequently from those with high HIV-RNA." Curr HIV Res.
19. Kostaki, E., Nikolopoulos, G., et al. (2018). "Molecular Analysis of Human Immunodeficiency Virus Type 1 (HIV-1)-Infected Individuals in a Network-Based Intervention (Transmission Reduction Intervention Project): Phylogenetics Identify HIV-1-Infected Individuals With Social Links." J Infect Dis. **218**(5): 707-715.
20. Kouimtsidis, C., Bosco, A., et al. (2017). "A feasibility randomised controlled trial of extended brief intervention for alcohol misuse in adults with mild to moderate intellectual disabilities living in the community; The EBI-LD study." Trials. **18**(1): 216.
21. Kouimtsidis, C., Scior, K., et al. (2017). "Development and evaluation of a manual for extended brief intervention for alcohol misuse for adults with mild to moderate intellectual disabilities living in the community: The EBI-LD study manual." J Appl Res Intellect Disabil. **1**: 42-48.
22. Kranidioti, H., Chatzievangelinou, C., et al. (2018). "Clinical and epidemiological characteristics of hepatitis C virus-infected people who inject drugs: a Greek descriptive analysis." Ann Gastroenterol. **31**(5): 598-603.
23. Magriplis, E., Dimakopoulos, I., et al. (2019). "Aims, design and preliminary findings of the Hellenic National Nutrition and Health Survey (HNNHS)." BMC Med Res Methodol. **19**(1): 37.
24. Manolis, T., Manolis, A., et al. (2018). "Cardiovascular effects of alcohol: A double-edged sword / how to remain at the nadir point of the J-Curve?" Alcohol. **76**: 117-129.
25. Marakis, G., Kontopoulou, L., et al. (2018). "Development and relative validity of a self-administered semi-quantitative drinks frequency questionnaire, validated in a population of university students." Nutr Diet. **In press.**
26. Misailidi, N., Papoutsis, I., et al. (2018). "Fentanyl continue to replace heroin in the drug arena: the cases of ocfentanil and carfentanil." Forensic Toxicol. **36**(1): 12-32.
27. Molinaro, S., Benedetti, E., et al. (2018). "Prevalence of youth gambling and potential influence of substance use and other risk factors throughout 33 European countries: first results from the 2015 ESPAD study." Addiction **113**(10): 1862.
28. Mouzopoulos, G., Vlachos, C., et al. (2018). "Do not pay attention on obvious leg compartment syndrome only. Think deeper in case of heroin abusers." ANZ J Surg. **88**(5): 515.
29. Nerantzaki, M., Skoufa, E., et al. (2018). "Amphiphilic Block Copolymer Microspheres Derived from Castor Oil, Poly(ε-caprolactone), and Poly(ethylene glycol): Preparation, Characterization and Application in Naltrexone Drug Delivery." Materials (Basel). **11**(10).
30. Orfanidis, A., Gika, H., et al. (2018). "Determination of drugs of abuse and pharmaceuticals in skeletal tissue by UHPLC-MS/MS." Forensic Sci Int. **290**: 137-145.
31. Paleologou, M., Anagnostopoulos, D., et al. (2018). "Adolescents' mental health during the financial crisis in Greece: The first epidemiological data." Psychiatriki. **29**(3): 271-274.
32. Panagiotakos, D., Kouli, G., et al. (2018). "Beer, wine consumption, and 10-year CVD incidence: the ATTICA study." Eur J Clin Nutr. **In press.**
33. Pandria, N., Kovatsi, L., et al. (2018). "Resting-state Abnormalities in Heroin-dependent Individuals." Neuroscience. **378**: 113-145.
34. Papanastasiou, N., Hill, S., et al. (2018). "Evidence from qualitative studies of youth about the impacts of tobacco control policy on young people in Europe: a systematic review." Nicotine Tob Res. **In press.**

35. Papazisis, G., Siafis, S., et al. (2018). "Prevalence of Cannabis Use Among Medical Students: A Systematic Review and Meta-analysis." Subst Abuse. **12**.
36. Papazisis, G., Tsakiridis, I., et al. (2018). "Nonmedical Use of Prescription Drugs among Medical Students and the Relationship With Illicit Drug, Tobacco, and Alcohol Use." Subst Abuse. **12**.
37. Paraschakis, A., Michopoulos, I., et al. (2018). "A comparative analysis of suicides in Greece's main port city area of Piraeus before (2006-2010) and during (2011-2015) the country's severe economic crisis." J Forensic Leg Med. **56**: 5-8.
38. Paraschakis, A., Michopoulos, I., et al. (2018). "Suicides by drowning in Greece: Findings from a 10-year sample (2006-2015)." Med Leg J. **86**(1): 45-48.
39. Paraskevis, D., Nikolopoulos, G., et al. (2018). "Molecular investigation of HIV-1 cross-group transmissions during an outbreak among people who inject drugs (2011-2014) in Athens, Greece." Infect Genet Evol. **in press**.
40. Passa, A., Drosopoulou, G., et al. (2018). "PLOUTOS-Pedagogical Learning through the Operation and Urging of Terms for Overcoming Social Exclusion." The International Journal for Open Youth Work(2).
41. Psychogiou, M., Giallouros, G., et al. (2019). "Identifying, linking, and treating people who inject drugs and were recently infected with HIV in the context of a network-based intervention." in press.
42. Ragia, G. and Manolopoulos, V. (2018). "From Homer and Hippocrates to modern personalized medicine: is there a role for pharmacoepigenomics in the treatment of alcohol addiction?" Pharmacogenomics **19**(6): 513-516.
43. Ricci, C., Wood, A., et al. (2018). "Alcohol intake in relation to non-fatal and fatal coronary heart disease and stroke: EPIC-CVD case-cohort study." BMJ. **361**: 934.
44. Sami, M., Notley, C., et al. (2019). "Psychotic-like experiences with cannabis use predict cannabis cessation and desire to quit: a cannabis discontinuation hypothesis." Psychol Med. **49**(1): 103-112.
45. Stefanis, N., Mavreas, V., et al. (2018). "A proposal for the implementation of Early Intervention in Psychosis (EIP) services in Greece: If not now, when?" Psychiatriki **29**(2): 107-117.
46. Tsitsimpikou, C., Tsarouhas, K., et al. (2018). "Health risk behaviors among high school and university adolescent students." Exp Ther Med. **16**(4): 3433-3438.
47. Tsouvelas, G., Konstantakopoulos, G., et al. (2018). "Criminality in Greece during the years of financial crisis: 2008-2014." Psychiatriki. **29**(1): 19-24.
48. Tyrovolas, S., Kassebaum, N., et al. (2018). "The burden of disease in Greece, health loss, risk factors, and health financing, 2000-16: an analysis of the Global Burden of Disease Study 2016." Lancet Public Health. **3**(8): 395-406.
49. Vourli, G., Nikolopoulos, G., et al. (2018). "HIV cascade of care in Greece: Useful insights from additional stages." PLoS One. **13**(11).
50. Vourli, G., Pharris, A., et al. (2019). "Are European HIV cohort data within EuroCoord representative of the diagnosed HIV population?" AIDS **33**(1): 133-143.
51. Williams, L., Kostaki, E., et al. (2018). "Pockets of HIV Non-infection Within Highly-Infected Risk Networks in Athens, Greece." Front Microbiol. **9**: 1825.
52. Zamar, A., Warrya, G., et al. (2017). "High-dose levothyroxine for the management of bipolar affective disorder: two case reports." JRSM Open. **8**(9).

53. Zanos, P., Georgiou, P., et al. (2018). "Oxytocin and opioid addiction revisited: old drug, new applications." Br J Pharmacol. **175**(14): 2809-2824.

Τίτλοι Ελληνικής Βιβλιογραφίας

1. Δημητροπούλου, Μ., Μαλλιώρη, Μ., κ.α.. (2018). Διαχρονική αποτύπωση προφίλ χρηστών ψυχοδραστικών ουσιών που προσήλθαν σε υπηρεσία άμεσης πρόσβασης πριν, κατά και μετά την επιδημία HIV στην Αθήνα. 6η Πανελλήνια Συνάντηση AIDS & Ηπατίτιδες, Αθήνα, 27-29 Σεπτεμβρίου 2018.
2. Καλαμπαλίκης, Β. & Μαυρογιαννίδου, Γ. (2018). "Βασικοί παράγοντες και αντιλήψεις στην θεραπεία των εξαρτημένων γυναικών από ψυχοτρόπες ουσίες." Εξαρτήσεις **30**(1): 79-86.
3. Καρακούλα, Π., Κίτσιου, Α., κ.α. (2018). Διερευνώντας πιλοτικά τη συμβουλή της οικογένειας στη θεραπεία εξαρτημένων ενηλίκων μελών στα προγράμματα υποκατάστασης του ΟΚΑΝΑ: Προτεινόμενη μεθοδολογία. 6ο Τακτικό Συνέδριο Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας "Η Κοινωνιολογία και ο δημόσιος ρόλος της στην εποχή της μεταμόρφωσης του κόσμου", Αθήνα, 29-31 Μαρτίου 2018.
4. Κατωπόδη, Β., Ασπρογέρακα, Σ., κ.α. (2018). Η έρευνα ESPAD. 1ο Πανελλήνιο Διεπιστημονικό Συνέδριο / Κέντρα Πρόληψης των Εξαρτήσεων & Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας "Η διαχρονική πορεία της πρόληψης ως μοχλός κοινωνικής ενδυνάμωσης", Θεσσαλονίκη, 9-11 Μαρτίου 2018, Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτήσεων & Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας Π.Ε. Λευκάδας σε συνεργασία με τον ΟΚΑΝΑ.
5. ΚΕΘΕΑ (2018). "Απολογισμός Έργου ΚΕΘΕΑ 2017."
6. Κελεσενλή, Χ. (2018). "Η ισόβια ποινή στην απεξάρτηση: Μια μελέτη βιογραφίας ισοβιτών σε θεραπευτική κοινότητα στην φυλακή." Εξαρτήσεις **30**(1): 14-33.
7. Κεραμεύς Π. (2018). "Η ταυτότητα της διπλής διάγνωσης μέσα από την οπτική ατόμων που κάνουν μόνο χρήση ουσιών." Εξαρτήσεις **29**: 34-50.
8. Κίτσιου, Α., Καρακούλα, Π., κ.α. (2018). Αξιολόγηση προγραμμάτων μη τυπικής εκπαίδευσης για επαγγελματίες ψυχικής υγείας: Η περίπτωση του βιωματικού σεμιναρίου στην Καταξιώτικη Συστημική Διερεύνηση του ΟΚΑΝΑ. 6ο Τακτικό Συνέδριο Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας "Η Κοινωνιολογία και ο δημόσιος ρόλος της στην εποχή της μεταμόρφωσης του κόσμου", Αθήνα, 29-31 Μαρτίου 2018, ΟΚΑΝΑ.
9. Κοκκίνη, Ε., Πουλόπουλος, Χ., et al. (2018). "Χρήση ουσιών και συνθήκες θανάτου σε ελληνικό πληθυσμό." Εξαρτήσεις **30**(1): 51-75.
10. Λοϊζου, Δ. (2018). Πρόγραμμα συμβουλευτικής παρέμβασης πρωτογενούς πρόληψης των εξαρτήσεων σε φοιτητές/τριες που διανύουν την περίοδο της αναδυόμενης ενηλικίωσης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Ψυχολογίας.
11. Νικολάου, Κ. & Σμυρνάκη, Μ. (2018). "Ο ρόλος των δυναμικών ενδοοικογενειακών χαρακτηριστικών στην εξάρτηση από ναρκωτικές ουσίες." Εξαρτήσεις **30**(1): 35-49.
12. ΟΚΑΝΑ (2019). Δημόσιος Απολογισμός ΟΚΑΝΑ 2019, Αθήνα, 17 Απριλίου 2019.
13. (2018). "Ολομέλεια Πανελληνίου Δικτύου Φορέων Πρόληψης της Εξάρτησης
14. Παπατέχας, Α., Πούλιος, Α., κ.α. (2018). Παράγοντες κινδύνου μετάδοσης HIV σε άτομα που εργάζονται στο σεξ. 7ο Πανελλήνιο Συνέδριο Συμβουλευτικής Ψυχολογίας: Κάνοντας το αόρατο ορατό, Βόλος, 8 - 11 Νοεμβρίου 2018.
15. Πασά, Α. & Δροσοπούλου, Γ. (2018). Ο πλούτος της βιωματικής μάθησης στην πρόληψη των εξαρτήσεων. 2ο Επιστημονικό Συνέδριο "Παραστασιακές τέχνες στην εκπαίδευση: συλλογικότητα, σκέψη και εμπειρία", 23-24 Μαρτίου 2018, Πάτρα.

16. Πούλιος, Α. (2018). Σύγχρονος κοινωνικός δεσμός, ψυχική υγεία και εθιστικές λύσεις. 30ο Πανελλήνιο Συνέδριο AIDS, Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Αντιμετώπισης του AIDS (Ε.Ε.Μ.Α.Α.) Αθήνα, 30 Νοεμβρίου - 2 Δεκεμβρίου 2018.
17. Πούλιος, Α. (2018). Ψυχαγωγική χρήση ψυχοδραστικών ουσιών κατά το σεξ (Chemsex): Παρουσίαση του φαινομένου και του πρώτου εγχειρήματος διερεύνησης και παρέμβασης για αυτό στον ελληνικό πληθυσμό. 7ο Πανελλήνιο Συνέδριο Συμβουλευτικής Ψυχολογίας: Κάνοντας το αόρατο ορατό, Βόλος, 8 - 11 Νοεμβρίου 2018.
18. Πούλιος, Α. & Παπαδοπετράκης, Γ. (2018). Chemsex: σεξουαλικότητα, εθισμός και αυτοϊαση. 30ο Πανελλήνιο Συνέδριο AIDS, Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Αντιμετώπισης του AIDS (Ε.Ε.Μ.Α.Α.) Αθήνα, 30 Νοεμβρίου - 2 Δεκεμβρίου 2018.
19. Πούλιος, Α., Πρωτόπαπας, Κ., et al. (2018). Ψυχαγωγική χρήση ουσιών στο σεξ (chemsex) και ποιότητα ζωής σε άνδρες που κάνουν σεξ με άνδρες και ζουν με τον HIV. 30ο Πανελλήνιο Συνέδριο AIDS, Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Αντιμετώπισης του AIDS (Ε.Ε.Μ.Α.Α.) Αθήνα, 30 Νοεμβρίου - 2 Δεκεμβρίου 2018.
20. ΣΟΔΝ (2018). Ετήσια Έκθεση για τα Ναρκωτικά στην Ελλάδα.
21. Σπυράκη, Α. (2018). "Ψυχοδραστικές Ουσίες: Η περίπτωση της Ελλάδας σε σύγκριση με χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης." Διπλωματική εργασία.
22. Τσουτσάνη, Ε., Λεοτσινίδης, Μ., κ.α. (2017). Η εξάρτηση στην οικογένεια ως επιβαρυντικός παράγοντας στην πρώιμη έναρξη χρήσης και στη συμμόρφωση στη θεραπεία. 7ο Πανελλήνιο Συνέδριο του Φόρουμ Δημόσιας Υγείας & Κοινωνικής Ιατρικής Αθήνα, 3-5 Νοεμβρίου 2017 Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Ιατρικής του Πανεπιστημίου Πατρών " Δημόσια Υγεία".

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος /σελ. 1

Εισαγωγή /σελ. 2

Ενότητα Α: ΑΛΚΟΟΛ /σελ. 3

Ενότητα Β: ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ /σελ. 11

Επιδημιολογία /σελ. 12

Θεραπεία /σελ. 15

Μελέτες – Παράγοντες χρήσης /σελ. 19

Μολυσματικές και άλλες ασθένειες /σελ. 27

Ποινική Δικαιοσύνη /σελ. 33

Πρόληψη /σελ. 35

Μείωση της βλάβης /σελ. 37

Συννοσηρότητα /σελ. 39

Ψυχοκοινωνικές Προεκτάσεις /σελ. 40

Οικονομική Κρίση /σελ. 41

Νέες Ουσίες /σελ. 44

Παράρτημα Ι /σελ. 45

Παράρτημα ΙΙ /σελ. 46